

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—☉ Budapest, szeptember hó 1. ☉—

Krónika.

Vallás- és tudomány.

— aug. 30.

Mózes — a hitoktatót és forráskutatót — a tudomány és a vallás épp úgy foglalkoztatta, mint, hogy a legunalmasabb példát válogassam ki, Zschokkét, aki azt írja, hogy a természet és a nyugodt lelkiismeret szebb templom, mint a római Péter-szentegyház. Az emberiség országútján nincsen gondolkodó fej, aki ennél a kérdésnél, ha negyedórára, ha örökkévalóságig, meg ne állapodott volna. Amint a naplegenda, vagy később Manon Lescaut karcsu sellője végighuzódik az irodalom minden taván, folyóján, pocsolyáján, a vallás és tudomány kölcsönös helyzete üzletszerűleg bukkan föl azokon a területeken, ahol az ok és az okozat fáradt gépezetei berregnek. Ez az örök pör unalmasabb és gyilkosabb Kohlhas Mihály kálváriájánál. Két vasikalapács, amelynek az ür az üllője; két szélmalom, amely ahelyett, hogy búzát őrölne, Don Quixote ellen vonul ki a tarlóra. Vallásnak is, tudománynak is tele a két keze, egyik sem tudja ellátni saját megyéje baját, panaszát, önmagában is egyenetlen, mégis szüntelen keresi azt, ami kettőjükben egyenlő, vagy, ha azt nem találja meg, ami legalább egyikükben örökkévaló, dicsőséges és hatalmas, vagyis imperialisztikus; az imperializmus lévén az egyenlőség és igazság alfája és omegája. A lét akármilyen más helyén két szélsőség találkozása, harcza és győzelme, illetve leveretése, megtermi a maga társadalmi, etikai, művészeti vagy akár kereskedelmi hasznát; itt még mindig ott tartunk, ahol Nero vagy Könyves Kálmán idejében, és még mindig nem tudjuk, két meddő szülő közül melyik a meddőbb.

A békés Veszprémben vasárnap nyílt meg a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése. Elnöke báró Hornig Károly megyés püspök, ami bizonyára pikáns izt ad a találkozóknak. Groteszk ötlet, de nem a legutolsó, papot vonni bele a tételes természettudás országába. A közönség érdeklődéssel fordul az ilyen tarka helyzetek felé; ha ma egy színész szmokingban, cízylinderben játszaná el Julius Caesárt, több bámulója volna, mint annak a tudósnek, aki egész életét a római kutatásoknak szentelte. Aki a koalíció alatt kitalálta, hogy a királyi biztosokat halottas kocsin kell szállítani, épp oly jól ismerte a magyar publikumot,

mint az, aki Petőfi ellen Ady Endrét játszotta ki. A rítkó dolgok vonzanak; sok ember a villamosságról csak azon a réven tud valamit, hogy a meghalt békák egykor újra rángatózni kezdtek, és Napoleonról sokan megjegyzték maguknak, hogy veséinek működését udvarhölgyei társaságában is szégyenkezés nélkül szabályozta; Eylau és a Njmen kevésbé ismeretes fogalmak.

Becsületes a veszprémi megoldás csak akkor lenne, ha a főpap és a tudósok találkozása a két pólus közeledését vagy éppen egyesülését jelentené. Am, elolvasva báró Hornig beszédét, megint oda jutunk, hogy csak közepes tőzsdei élczzel van dolgunk, és az a remény, hogy éppen Veszprém fogja megoldani azt, amit sem London, sem Newyork, sem Páris nem tudott, a vízbe esett. A trükk, amely a czirkuszból indult ki és indigenátust kapott a színházban, később a hirlapírásban, legutóbb már a filozófiában, a természettudomány és a vallás kertjébe is bejutott, és láthatólag jól érzi magát. A panoptikum-fölfogás, amelylyel Bölsche és Ostwald az emberi ész kérdését rendezték és népszerűsítették, hatalmas erőforrás lehet, hogy a Bakony aljái eljutott. A hit és a materializmus, még megérhetjük, olyan tulipirosak és népszerűek lesznek, mint Vampetics, vagy Fedák Sári.

Azonban — ecce sacerdos — próbáljuk a kérdést, mint természetes tünetet, ahogy illik, komolyan megvizsgálni, és lássuk a gyűlés gerinczét. Hornig püspök tehát egyszerre a darwinisták és haeckelisták közt áll s kénytelen a kérdést fölvetni: igaz-e, hogy az ember a majomtól származik? Mert, kérem, a darwinizmus Magyarországon ebben a rövid rébuszban jegecezesedik ki. Mindenki erre kíváncsi; s mikor a főpap itt fogta meg a tárgyat, szép hazánk értelmi köztudatát — akarva, nem akarva — a maga nagy nyomoruságában és bárdolatlanságában állította elénk. Ez az egy mondat tüzbetűkkel rajzolt kulturkép, s mögötte elhomályosodik a fáradtságos munkával teli hetvenhárom év, amelyet Darwin a földön, a természet műhelyében, az íróasztal örök mécsesénél töltött, eltűnnek rettenetes utazásai, fáradtságot nem ismerő kutatásai Dél-Amerikában, a Csöndes-Oczeánon, a fél földgömbön, és főként: elhomályosodik az a nagy idealizmus, amely e látszólagos materialistát oda vezette, hogy e föld csak a jót tartja meg s hogy már megszületésünk a tökéletesedés országába visz.

Mert idealista volt Darwin, ezt egyszer mégis ki kell mondani, fanatikus az evolúciónak, legnagyobb

bámulója az ember testi, szellemi arisztokráciájának. Vajjon ki szerette még a földön annyira a porból és sárból faragott embert? Nem azonos-e ez a fölfogás a krisztusi, felebaráti szeretettel? Ki hitt nála jobban a természet okszerű és igazságos menetében, földi rendeltetésünkben, ki bizott rajongóbban a szép, a helyes és a becsületes harczában, mint a downi remete? Sőt, tegyük hozzá, ki becsülte annyira úgy tul e tényezők értékét, mint ő? Akármily hüvösen és gyanakodóan ítéljük meg tételeit, benne az emberiség egyik legnagyobb barátja lakott, akinek fölfogása melegebb, lelkesedőbb, mint Homerosé vagy Goetheé vagy Pázmány Péteré, s aki előtt a halandó szentebb fogalom volt, mint a szabadkőműves vagy a naczionalista előtt. Ha valaki, úgy ő tanítja meg az embert önmagában hinni és céljaiban bizni. Shakespeare és Molière, Rubens és Beethoven nem képesek idáig eljutni.

Darwin tevékenységének ez a gondolati kincse, amely, ezt is megvallhatjuk, tulhaladja életének pozitív adatait. Tudjuk, a változhatóságról való elmélete helyenkint gyöngé hidakon jár, és az öröklődés könyörtelenségéről a brünni apát, a szelid arcú Mendel többet árult el halandó társainak, mint ő. Azonban földi munkálkodásának szelleme, kísérleteinek elve, mint bölcsészeti fölfogás mindent lebiró, prometeuszi erővel robogó, napoleoni lánggal égő, és nehezen vonható össze ebbe az egy mondatba: Vajjon csakugyan a majomtól származik-e az ember?

Azonban, mit tehetünk, szegény az ekklézsia, a pap maga harangozik. Sőt, mikor beszél, akkor is köteles magát az egyházmegyéje viszonyaihoz alkalmazni. A darwinizmusról széles Magyarországon valóban csak azt tudják, amit a báró-püspök szives volt kifejtteni, vagyis a majom-elméletet. Legfeljebb a viczlapok szokták a kérdést kissé szélesebb alapra helyezni, amikor mulatságos rajzokban mutatják be: egy esernyőből hogy alakul ki Sanyaró Vendel, vagy egy dugóhuzó mint lesz fokunkint gróf Apponyi Albertté. Mi sem természetesebb tehát, minthogy a kérdés ezzel végleg le is került a veszprémi zöld asztalról; és a gyűlés kutyafuttában áttérhetett harminczhárom ambiciózus fiatal tudósunk fölolvadásainak meghallgatására az Erlich 606-ról.

Syrion.

Kopár órák.

— Maurice Maeterlinck. —

Ó jaj, ezek a régi vágyak,
Reményevesztett szívek álma,
Ábránd, amely halálra bágyadt,
Ó régi emlék, régi pálma!

Hová futunk, hová futunk ma?
Az üres égen semmi csillag;
Csak jég van álmos homlokunkra
S a holdnál kék lepedők ingnak.

Némán sirunk a szoba árnyán,
A betegeknek tüze sincsen,
És künn havat legel a bárány,
Könyörülj rajtunk, uram isten!

Csak én virrasztok még remegve,
Csak én várok reggelt s malasztot,
Arany napot alvó kezemre,
Amit a holdfény megfagyasztott.

Kosztolányi Dezső.

Bernát, a széphangu szabólegény,

Irta: ERDŐSI DEZSŐ.

(2)^o

Az udvarról vad zsvivaj hallatszott. A változatosság kedvéért egy olasz utcai muzsikus jött a házba, aki dudált, dobolt, czintányérozott és majmot tánczoltatott. A gyerekek pokoli üdviriválgással üdvözölték a majmot.

Matild kisasszony ismét leugrott az ágyról s az ablakhoz szaladt.

— Majom, majom! — kiáltotta kaczagva. Fölkapta az alsószoknyáját és a papucsait és kiszaladt a szobából.

Juliska és a másik leány követték a példáját. Utánuk kicsoszogott Augapfelné is. A majom roppant mulatságos volt és az egész ház visszhangzott a hahotáktól.

A szobában hárman maradtak vissza.

— Látja kisasszony, — szólt Vanicsek, maga tönkre teszi ezt a fiatalembert. Pedig ez ezer másnál különb. Maga nem is tudja, mit ér ez a legény. Ő maga sem tudja és még én sem tudom. Milliók vannak a torkában. Hagyja ötöt tanulni.

Vas Bernát felbuzdult.

— Igen, én tanulni akarok. És ha nekem sikerül, akkor elveszlek Ágnes. Mért ha te nem vagy, akkor nekem semmi nem ér semmit.

Vas Bernát megfogta Ágnes kezét, a szívéhez szorította és Ágnes ellágyultan szólt:

— Hát tanulj Bernát, ha olyan nagy kedved van.

— És ugy-e, nem mégysz el többet, Ágnes! Nem hagysz itt világ csufjára? Nem csalsz meg?

Ágnes nevetett. Apró, fehér fogai kicsillantak vérpíros, keskeny ajkai alól.

— Eressz — mondta. — Eressz, meg akarom nézni a majmot.

Kiszaladt a szobából és pillanat mulva behallatszott erőteljes, kihívó kaczagása. Neki is roppantul tetszett a majom, amely megbolondította az egész házat. Duda szólt, dob bömbölt, czintányér harsogott, a gyerekek üvöltöttek, fülsiketítő zsvivaj töltötte be mind a három emeletet, és a szegény, megkínzott majom kétségbeesett pofákat vágott.

Másnap próbát énekelt Vas Bernát, és hangja elragadta a hallgatóságot. Az ifju östehetség zenei kiművelését egy énektanár vállalta magára.

III.

Egy hétig a szabólegény minden nap eljárt az énektanárhoz, aki nagyon meg volt elégedve az új tanítványnyal. A szabólegényt pompás füllel ruházta föl a természet, amely gyakran fukarón méri kincseit ott, ahol az energia és ambíció fölös mértékben megvannak, és pazarul halmozza olyan emberre, akit gyöngéségek,

szenvedelmek hullámai dobálnak és nincs segítség számukra, el kell merülniök. A nyolczadik napon Vas Bernát nem jött el az órára, a kilenczediken és tizediken sem. A tizedik napon feljött Vanicsek, hogy megtapasztalja pártfogoltja haladását. Mikor megtudta, hogy a szabólegény már három nap óta hiányzik az órától, mérgesen markolt a hajába.

— Megint az a bestia csinálja a galibát.

Nyomban felszaladt Augapfelékhez.

A lányok kovártélyán: csak Matild kisasszonyt találta. Ezuttal felöltöztvé, megfésülve, festett arcczal.

— A Bernátot tetszik keresni? Szegény fiu, két napja, mint a bolond keresi az Ágnést; de nem találja sehhol. Mára reggel is itt volt és sirt. Oda van az után a leány után egészen. Pedig milyen szép fiu. Hogyan énekel! Művész lehetne belőle, hullanának az ölébe a nők, a pénz. De neki csak az a boszorkány kell, aki megbabonázta.

— Mit gondol, kisasszony, hol lehet most?

— Hogy most hol lehet, azt nem tudom. De estére bizonyosan a Nyári Vigadóban lesz, mert ott szokott mulatni az Ágnes.

— Hol van az a hely?

— Az utcát nem tudom, mert csak este szokás oda járni. Én mára is odamegyek a vőlegényemmel. Finom ember, patikus. Tessék velünk jönni. Jobb is, ha velünk jön, akik tudjuk a járást.

A zenész megvakarta az üstökét. Sok baja volt már a széphangu szabólegény miatt. Néhány operai énekes a kisebbek közül máris görbe szemmel nézett rá, a miért új versenytársat hozott a nyakukra. És mert sokat gondolt arra, hogy milyen könnyen fogja megkeresni a sok pénzt, ha impresszárió lesz, az az álmodozás elvette a kedvét az utálatos zeneoktatástól. Ideiglenes kinlódásnak kezdte tartani mai életét és immel-ámmal végezte a dolgát. A felesége észrevette ezt a változást és folyton zsörtölődött vele. No, ha ma éjszakára kimarad, okvetlenül kitör a vihar odahaza.

— Mindegy — mondta magában. — Azt a fiut meg kell mentenem. Ő az utolsó szerencse, ami életemben kínálkozik. Mindent elszalasztottam már, de ezt nem szalasztom el. Nem szabad!

Igy erősítette magát Vanicsek; s megígérte, hogy este tíz órakor az operai előadás után újra feljön Augapfelékhez, onnan mennek aztán a Nyári Vigadóba.

Szép, meleg éjszaka volt. Matild kisasszony vőlegénye, egy kiélt arczu, nyurga fiatalember, valóban patikus volt, de már két év óta állás nélkül. A villamoson hadarva magyarázta el Vanicseknek, hogy okos számítással uri módon meg lehet élni a lóversenyből. Ismert minden istállót, minden lovat, apját, anyját, öregapját, és megígérte Vanicseknek, hogy olyan tippet ad neki a Szent István díjra, hogy halál korában is áldani fogja érte. Vanicsek szórakozottan hallgatta. Soha életében nem volt lóversenyen.

— Ez is egy csibész lehet — gondolta magában.

Nyomasztó érzés lett urrá fölötte. Mit kezdjen azzal a Bernáttal? Hogy szabadítsa meg attól a leánytól? Mennél többet gondolt a faczér cselédre, annál erősebbnek, misztikusabbnak tűnt fel előtte. Micsoda gonosz, babonás fekete szem van! A nevése is olyan különös, mintha az ördög laknék benne. Eszébe ötlött egy kép, amit egy moziban látott. Az erdei tündér barlangjába csalja az ifju vadászt és kiszívja a vérét. Csókolja, öleli, játszik vele, egyszerre beleharap a torkába és szívja, szívja. Vannak ilyen vámpírnők.

Kint a legsötétebb Józsefvárosban volt a Nyári Vigadó. Régi, ormóttan földszintes ház, nagy, fák nélkül szükölködő kerttel. A kert közepén deszkapadlós szin állott, színes rongyokkal, papírlampionokkal feldíszítve.

Itt állt a bál minden este. A szin felső sarkán hatalmas öreg zongora állott, s egy császárszakállu ősz férfiu verte ki a billentyűkből a keringőt. Mert többnyire keringő járja az ilyen helyeken. A ritmikus, hosszantartó táncz, amelyet lassan is, de a szélvész gyorsaságával is lehet járni, s amelynek keretébe annyi forma és tánczos ötlet fér. Szépen, művésziiesen keringőzni nagy élvezet s itt sokan voltak olyanok, akiknek keringőjét bármely tánczmester is megirigyelhette volna. A lányok, férfiak, akik e hely törzsvendégei voltak, itt mulattak minden éjszaka, sokan közülök itt keresték a kenyerüket is s ennek egyik fortélyja volt a táncz. A cinikus uri lumpok; a faczér cselédek, az elrugaskodott munkásnők, az elzüllött iparosok sok mindent elhagytak, elfelejtettek a Nyári Vigadó füstös, párás helyiségében, de tánczolni remekül megtanultak. Olyik leány selyembluzban; de még paraszti rokolyában, falusi füzös czipőben formásan; negédesen ötletes figurákkal tarkítva járta a komplikált tánczot. Duhaj kaczagás támadt, mikor macsicos, disznó figurákat kombináltak a keringőbe. Férfi és nő egymást szorosan átölelve percekig nyujtózkodott; vonaglott, mint a párzó állatok.

— Holnap lesz a temetésem! — üvöltötte egy halálfejű öreg ember. Kiragadott egyet az ácsorgó leányok közül és vad tánczra perdült vele. Vékony, roskadt lábait mintha megaczelozta volna a tánczos liangulat, szilajul rohant keresztül a tánczosok tömegén és fel-felemelte a vihogó nőcskét.

— Ez a Miska bácsi, fene gyerek még most is, — magyarázta Matild kisasszony. — Ő nem fizet entrét; mert jó vendég volt valaha itt. Most előtánczos.

— Nézzünk szét, hátha itt van valahol az a fiu — szólt Vanicsek.

Alig tettek néhány lépést, szembejött velük Ágnes egy ösmeretlen férfi karján. Tagbaszakadt, kifent bajuszu, zsiroshaju legény volt, nagy, vörös kezekkel, vastag aranylánczsal, az ujjain is arany gyűrűk csillogtak. A pesti típusok ismerője nyomban megismerte a — mészáros. Az igazi mészárosról leordit a mestersége vasárnap is, amikor kiöltözik.

Ágnes a szemével intett az ismerősöknek és kaczagott. Valamit sugott a mészáros fülébe.

— Kisasszony — fordult feléje Vanicsek.

— Nem lehet, — kiáltott vissza a leány — most tánczolni megyünk.

Percz mulva már ott keringőzött a pár a szin alatt. A mészáros virginia-szivart szitt, peczkesen, modorosan hányt a lábait, Ágnes duhajul borult rá.

Matild kisasszony is tánczolni ment a párjával, s Vanicsek a kert egyik zugában telepedett meg egy asztalnál. Rossz kedve volt. Mi az ördögöt keres itt, az elzüllött férfiak, a nekivadult némberek között? Undorodott a helytől, s otthon szeretett volna lenni az ágyban.

Egyszerre bösz lárma támadt a táncz hely felől. Zűrzarvaros orditózás tulharsogta a zongora hangját.

Vanicseket rossz előérzete a szin felé sodorta. S valóban a vad embergomolyag közepén meglátta Vas Bernátot, amint a mészároslegény nyel viaskodott. Mellettük állott tüzipiros arcczal Ágnes, aki a szabólegény haját cibálta.

— Semmi közöd már hozzám! — rikácsolta.

A verekedőket hamarosan szétszalasztotta a vendéglős s a pinczerek. Edzett emberek voltak, az ilyen szczenák minden nap előfordultak a Nyári Vigadóban. A verekedőket kituszkolták a szinből, a zongorás friss keringőbe kezdett, a halálfejű Miska bácsi vidoran harsogta:

— Hölgyeim és uraim, a párbaj véget ért, új táncz, új szerelem!

A halálfejú magához intett egy nőt és szilaj táncba fogott vele. A megzavart párok követték a példáját s perc mulva vigan, önfeledten folyt tovább a duhaj mulatság.

Vanicsek megragadta a szabólegény kezét s magával vonszolta.

— Bernát, hát ez illik?

A széphangu szabólegény értelmetlenül nézett a zenészre. Egész teste remegett az indulattól, a szemei égtek.

— Eh; hagyjon el az ur, ha jót akar.

Ekkor odalépett hozzájuk a mészáros.

Izzadt homlokát törülgette és mosolygott.

Ne félj öcsém, én nem megyek olyan csunyául neked, mint te. Mi vagy nekem, Kerekes Kálmánnak? Csak annyi mint az ökör, akit félkezemmel letaglózok. Hát mi bajod velem? Nem én csaltam el a szeretődöt. Kerekes Kálmán még senki szeretőjét el nem csalta. Ők jönnek utánam, mint a legyek a hus után. Az Ágnes is úgy jött. Kérdezd meg tőle. De én visszaadom, ha téged akar. Vissza én! Akad elég nője Kerekes Kálmánnak.

A mészáros megpödörte a bajszát és önelégülten szuszogott.

— Ágnes! — rivalt Bernát a leányra.

— No, mi az? Még mindig itt vagy? Mit akarsz? Még bevisznek a rendőrök — mondta haragosan Ágnes.

— Gyere haza!

— Én, hozzád? Soha!

— Miért?

— Eh, nem vagy te hozzám való. Én az vagyok, aki vagyok. Belőled ur lesz. Hogy is mondtátok a multkor? A te torkodban milliók vannak. Hát legyenek. Én nem akarom, hogy te hagyj el és rajtam ne vessenek. Inkább én hagylak.

— Nem igaz, nem hagylak!

— És mi lesz a milliókkal a torkodban? — kaczagott a leány.

— Nem fér abba egy ötkoronás sem — toldotta meg a mészáros. — Hanem mondok én neked valamit, Ágnes. Ha olyan nagyon bomlik ez a fiatalember, eredj vissza hozzá.

— Hát már meguntál? — kérdezte daczosan Ágnes. — Nem baj, talállok minden ujjamra férfit. De ezt a nyavalyást utálom.

Ezzel sarkon fordult. Elindult.

Vas Bernát utánaszaladt, hátulról átölelte mind a két karjával.

— Ágnes, ne menj! Ne menj, inkább abban hagyom a tanulást. Maradok szabó, leszek, ha akarod utczaseprő. Csak maradj.

A leány megfordult. Diadal lángja gyult ki a szemében; ahogy tetőtől talpig végigmérte Vanicseket.

— Hát — ez már más.

A zenész megragadta a szabólegény kezét.

— Bernát, az Istenért mit akarsz? Ezért a cza-fatért dobnád el magadtól a világot? Ezért?

Vas Bernát sirva fakadt. Leroskadt egy asztalra, a két karjára fektette az arcát és keservesen zokogott. Ágnes pedig a zenésznek rontott.

— Vigyázzon az ur! Akármilyen is vagyok, semmi köze hozzá. Bernát; — fordult a zokogó szabólegényhez — ha még egyszer meglátlak ezzel az emberrel, soha nem látsz többet. Vagy ő, vagy én.

Vas Bernát megtörülte a szemeit. Fölállott és száraz, csukló hangon mondta a zenésznek:

— Menjen el!

— Bernát, megőrültél?

— Menjen el! — ordított kétségbeesetten a szabólegény. — Maga az oka mindennek. Menjen el innen.

Nagy, fényes ollót rántott ki a zsebéből és ráfogta a pártfogójára.

A pinczerek megint figyelmessé lettek, látták, hogy valami készül s amikor Vas Bernát fölemelte az ollót, odaröhantak.

— Menjen ki az ur innen — kiáltott a vendéglős Vanicsekre. — Nem ismerjük magát. Menjen, mert kirugom.

És Vanicsek Árpád megszegyenülten, legyőzötten sompolygott ki a Nyári Vigadóból.

V.

Másnap reggel a hordár verte fel álmából Vanicseket. Augapfel Mór állott az ágya előtt. Az arcza dult volt, egész teste remegett.

— Vanicsek ur, borzasztó, ami történt. A Bernát, a Bernát átszurta a torkát. Ollóval, az ollójával, amivel dolgozott. Az egész lakás csupa vér. Iszonyu! Mindig mondtam neki, Bernát, hadd el ezt a bestiat. Szegény fiu nem hagyta. És ez lett a vége.

— Meghalt? — riadt rá Vanicsek.

— Nem tudom, most vannak ott a mentők.

A zenész felöltözött és elrohant a hordárral.

A házat, ahol a hordár lakott, a kora reggel daczára, felverte a szenzáció. A folyosók telve voltak félig felöltözött emberekkel, akik szokásuktól eltérően nem ordítottak ezuttal, hanem suttogva beszéltek. Ezzel tisztelték meg a halált.

A lakás előtt kisirt szemekkel állt Matild kisaszszony. Még úgy volt, ahogy tegnap este: cziprán, zöld selyem ruhában, ridiküllel a kezében.

— Mi történt? — fordult hozzá Vanicsek. — Hisz maga is ott volt, ott maradt még utánam.

— Igen, hát az Ágnes meg a szegény Bernát beszélgettek, aztán táncolni mentek ők is. A Bernát-nak jó kedve volt. Kérdeztem tőle, hogy van, azt felelte »jól, nem leszek művész, szabó maradok«. Egyszerre eléjük állt a mészáros; pödörgette a bajszát, kivette a bugyellárisát és ezt mondta: »Hát választottál, Ágnes? Ezt a szomorú kecskét választottad, akinek milliók vannak a torkában?« Nevetett és mindeki nevetett, aki hallotta. Erre az Ágnes fülön csókolta Bernátot és otthagya. Tánczba kezdett a mészárossal. Bernát nekiment, mire a mészáros pofonütötte. Szétválasztották őket és a zürzavarban megszökött a pár. Szegény Bernát, megint hoppon maradt. Itt találkoztam vele, amikor már véresen feküdt az ágyban.

— Jaj, micsoda eset! — jajgatott Augapfelné. — Nem kapok több kvártélyost abba az ágyba. Az Isten büntessen meg minden...

Hogy kit akart az Istennel büntettetni Augapfelné; az titok maradt, mert torkán akadt a szó. Kinyílt a szoba ajtaja, a mentőorvosok jöttek ki.

— Vége — mondta az egyik. — Majd eljön érte a halottszállítókoscsi.

Férfiak, nők újra sirva fakadtak és besodródtek a szobába. Ott feküdt az ágyban, az Ágnes ágyában fehéren, halottan Vas Bernát, a széphangu szabólegény. Vastag, fehér, véres kendő csavarodott a torka köré, mintha örizné, hogy az agyongázolt lélekkel együtt el ne szálljon a gyönyörű szép tenorhang, az Augapfel-kvartély büszkesége, Vanicsek Árpád reménysége Vas Bernát tragédiája.

Toll és tőr.

— aug. 30.

IGY NI! KETTEN MÁR ÖSSZEVESZTEK és a harmadik vigan dörzsöli a kezét; a fürge néppárt sietett dobra verni — no nem a politikáját, hanem a két testvér: Batthyányék és Apponyiék kakasviadalát. Ugy van: *Batthyányék* és *Apponyiék*, ők reprezentálják most a pártjaikat, ők mérik össze a — lapjaik energiáit... Justh és Kossuth csak zászlóartói, az egyik Bottonyán vesztegel, a másik csodatévő Nauheimban és — az egyedüli, amit tesznek, hogy mind a kettő borzasztóul szeretné tiz perczzel előbb tudni, amit a másik tiz perc mulva kigondol — ellene. Így aztán a hegemonia — és ez a dolgok rendje — átsiklott az egészségesekek kezébe és megkezdődött a harc. Batthyány felkapta a Justh fokosát... szegény Apponyi azonban nem kaphatta fel a Kossuth nevét és a harcz, ami a körül folyt, vajjon valóban nem mondta-e Batthyány ur, amit mondott — a Batthyány győzelmével végződött. Valóban nem mondta, amit mondott és úgy reklamáta a Lukács László fejét, hogy csak a galántai tótok tudjanak róla. Sőt: szükség esetén alibit is bizonyíthat: egy ember se hallott a híres fővételről — no igen, mert a közmondás szerint a tót nem ember és abszolúte nem gátolja meg, hogy Batthyányék kiegyezzenek azokkal a hegyekkel, amelyek az istennek se akarnak a politikai Mohamed-koporsójukhoz közeledni. A néppárt pedig örül és a generalisszimuszok betegek...

KÁROLYI MIHÁLY UJBÓL KIÁLLITOTTA magának a bizonyítványt, hogy ő — noha a starnál 120.000 holdadal terhelték meg — változatlannal demokrata és hogy egészen tisztában legyünk az intenczióival, azt is hozzá tette, hogy ő komolyan veszi minden szavát. Hát tisztelet-becsület a magyar demokrácia milliomas parvenüjének, — de nem arról van szó, hogy ő komolyan veszi-e minden szavát. Ez — végre — nem fontos és magunkban gondolhatunk egymásról, amit akarunk, kijelöl, ha másképp nem megy: legalább szimulálni kell azt, hogy az egymás jóhiszeműségében nem kételkedünk; ezt, kicsit nagyképien, úgy hívják, hogy: amugy is csak a látszatértékekkel törődünk. Hát szóval, nem az a fontos, hogy Károlyi Mihály komolyan veszi-e a szavait, vagy nem; az a fontos, hogy más komolyan veszi-e... és erre nézve bajosan kaphat bizonyítványt, ha csak nem Polónyi Gézától, aki mindjárt az ország hamis pecsétjét is ráütheti a blankettára.

HOL VOLTAK ŐK A FÉRFIAK, hol voltak ők, akik hősök mind és hazafiak mind? Hol voltak akkor, amikor Iglón a magyar kulturát kellett volna ünnepelni, amikor üdvös megbeszéléseket kellett volna folytatni a haza javára, sőt mi több: amikor a tettekről kellett volna beszámolni ugyancsak a haza javára? Hol voltak azok, akiknek kezében van a hatalom s akiknek éppen azért kötelességük, hogy szívükön viseljék a kultura sorsát? És hol voltak azok, akik szerint rossz kézben van a hatalom s akik viszont éppen azért az ellenség kulturális munkájának ellenőrzésére vannak kötelezve? Hol voltak ők, mikor a F. M. K. E. ünnepelt? Sehol senki nem látta őket. Három főispán, két képviselő a sok száz közül, ennyi elég volt

a hivatalos tekintélyből s rajtuk kívül csak a publikum maradt, amely valószínűleg nagyon csodálkozott a furcsa ünneplésen. Meghitt családi körben olvasták fel a jelentéseket az iskolákról, az óvodákról, az ösztöndíjakról, arról a nagy és fontos munkáról, amelyet a F. M. K. E. az elmúlt esztendőben végzett. És talán a pozitív eredmények, amelyek itt napfényre kerültek, meg is magyarázzák a nagy részvétlenséget. Az összehasonlítás soha nem kellemes dolog és akinek vaj van a fején, az ne menjen a napra. Iglón pedig a magyar kultura napja süttött ki egy pillanatra.

BLAHA LUJZA valóban nagyszerű művésznő, — azt azonban mégse tudjuk belátni, miért képez az fegyelmi vétséget, miért kell valakinek az egzisztenciájával fizetni azért, amiért nem tudja hogy Blaha Lujza hol lakik. A művésznőnek valami gyászjelentést küldtek és minthogy véletlenül nem irták oda a pontos címet, hát a postahivatalban rávezették, hogy »cimzett ismeretlen«. És azt a postaszitket most — úgy írják — el akarják csapni. Hát végre is: nem egy maliciózus barátné írta oda, hogy a művésznő — ismeretlen, hanem egy postás, akinek ez — tul színházon, népszerűsége, művészet — egy kicsit a hivatali kötelessége volt. Aztán: abban se találánánk semmi kivetni valót, ha tényleg nem ismerné valaki — itt Pesten, ahol még az uristent is a cím- és lakjegyzékben keresik.

A VESZPRÉMI ORVSKONGRESSZUSON... úgy van: skandalumok estek. A legsúlyosabb — no, mert csak a skandalumokat lehetett sulymértékkel mérni — az volt, hogy egy budapesti orvos előállott és minden nagyképiüködés nélkül kijelentette, hogy ő, ő bizony megtalálta a rák sérumat. A nagy férfit, úgy látszik, nem tulajdonított nagyobb jelentőséget a dolognak és sans gène tovább akart siklani e csekélység felett: de Jendrassik tanár rászólt, hogy vagy publikálja a keresve keresett titkot, vagy takarodjék az előadói székbe. Hősünk, aki megőrizte az inkognitóját, — ami egészen felesleges volt, mert hiszen úgy se fogják sohse ismerni a nevét, — hősünk az utóbbit választotta és miként a rák, melynek titkát e pillanatban megtalálta, visszavonult. És ez volt az ürmértéke a veszprémi orvosnapanak...

Krónika II.

A császár.

— aug. 30.

Csitt... csitt. Császárlegendák árnyéka imbolyog végig a világon és amerre jár, elnémulnak az álgyük és a szájkók... a császár — a Császár — beteg. Óh, ne ijedj meg plebejus világ, aki most, mint valami megriadt házörző kuvasz, szükülsz a potsdami kuria előtt, — hisz nincs veszély: csak náthás az imperátor és azért bujt el előletek, hogy ne lássátok embernek azt, aki — micsoda kráváll volt, amikor ezt a harmadik és negyedik fogásnál világgá kiáltotta — Isten kegyelméből való. Nem, nincs baj, — csak egy kicsit könnyes a szeme és piros és makranczos a — mondják — Bonaparte Napoleonhoz hasonló orra; és aspirint szed és teát iszik, forrón, rummal és kevés zu-

korral — a korzikai se szerette az édességet — és egész biztosan jól mulat az alattvalóin: »mégis csak derék fiúk ezek — sóhajthatja a felséges ur — néha kissé szájasok és többit fecsegnek és firkálnak, mint amennyit kellene, de a lelkük, az romlatlan és im, hogy meghallották a tüsszentésemet, idekuperodtak s most a krájlzerek, iparosok és sulmájszterek hü — ám kissé rosszszagu — arcier-testőrsége őrzi az ágyasházamat.« És valóban: még a kis gnóm, nyavalyás sárga is republikát csinált magának a népek közt világ-szerte lábra kap az új divat — a korona nélküli fej — és ő ott él Berlinben, egy millió szocziáldemokrata közt, a világ legbrilliansabb vörös dreadnoughtján — Bebel az admirálisa és Bernstein, Liebknecht, Ledebour, David és Kautsky az ellentengernagyok — és a trónusa ma is jó, komótos ülőhely, jobb, komótosabb, biztosabb, mint valaha. A Marx jóslatai után azt hitték, hogy a Carlyle király-ideáljai 1912-ben sámlit faragnak a phalansterben, a regulázottabb fantáziák is úgy képzeltek el a szocziáldemokrata Németország császárat, mint a hindu szenteket: »majd oszlopra állítják és elveszik alóla a létrát, hadd álljon ott az idők végezetéig, szent fején rakjon fészket a vadmadár, lábait a repkény nőjje be.« És jött Dobzse László helyett... II. Vilmos. És az áhitat rázza meg negyven millió ember mellét, ahogy — elborult lelkesedéssel — sóhajtja a náthás férfiú felé: mein Kaiser, mein Kaiser!

*

És valljuk meg, a negyven millió kolosszusnak minden oka megvan hozzá, hogy imádja — és féltse — az ő bénakaru bakterét. Érte, az ő mintakollekcióiért kupeczkedett, mint egy izraelita utazó s ha kellett: érte alkudott, mint a kaszát vásárló paraszt; érte mondott pohárköszöntőt a mappa valamennyi foltján és érte levelezett, mint egy diurnista, akit sor szerint fizetnek. Modern uralkodó volt és trónusa immár olyan beletartozó lett a kapitalista Németországba, mint a Krupp-gyár, vagy a vasmunkások szakszervezete. Az ura és az imprezáriója volt a hazájának egyszerre; itt-ott a törvényes kamatmaximumon felül akart ezért loyaltást és hódolatot szedni, — csirkemáj — mondták az okos kalmárok, akik egy kis egészséges abszolutizmusba is belemennek érte — érte, aki... Cézárak ivadéka, maga is Cézár... egész magátólértetődően főzte az orosz tengernagyot: »látja ezt a hajót — ezt mi csináltuk, Németország, és ha akarja, 'tiz ilyet csinálunk maguknak.« Mert a német, az nem azt mondja, hogy add meg a mi mindennapi garnizonbotránnyunkat, hanem azt, hogy »add meg nekünk a mi mindennapi profitunkat...« Garnizonbotránny? — az ott nincs, ott dédelgetik, imádják a hadsereget, amely — a trónnal együtt — az új termelési rend harci szervezete lett. Az ipusztriális világhatalom egyrészt nyersanyagot akar a gyárainak, másrészt piacot a kész áruinak — új ország-részeket kell tehát szereznie s ez csak állig felfegyverzett hadseregek mellett mehet végbe. Ezért nem ana-kronizmus a kapitalista németiség hurráh-hazafisága,

militarizmusa és császárhüségé. És Vilmos a kapitalizmus császára — ahogy a szocializmus császára lett volna, ha az evolúció száz évvel hamarabb huzta volna fel a világ wekkeróráját.

*

... És ezért lesi visszafojtott lélekzettel az orvosi jelentéseket — két világrész minden bőrzéje. Ma Vilmos császár jegyzi a világpiaczon a czeget, melynek neve Németország és ezért lett elsöranu pénzkérdés minden tized hőemelkedés, amit a császár hőmérője mutat. Minden lélekzetvétele apályt vagy dagályt jelent és egy tüsszenése után a Canada Pacific vasut kurzusa épp úgy hullámzásnak indul, mint a négyszázalékos rupia vagy az orosz aranyjáradék. »Minden mythológia hősökkel kezdődik« — írja Emerson — és Vilmos császár a század nagyszerű közgazdasági mythosának a hőse. És az: ma is, náthásan is, piros és vizes orral, herbatea mellett és hőmérővel a hóna alatt.

Lengyel Ernő.

Reménytelen szonett.

A sövény közt még néhány napraforgó
keserű arczzal sárgállott felénk.

A késő nyár szomorú volt és forró
s az álmos nap szédülve szállt elénk.

Az országuton egy szekér csikorgott,
nyomába szürke porfelhő szaladt.
Egy ősz cseléd száradt galyakat hordott,
s mi szembenéztünk hosszan ezalatt.

Harcz, veszteség, győzelmi mámor, béke
s elsiklott szívek végső menedéke:
egy kézszerítés izzott fénytelen'...

Benn fel-felsírtak régi porcellánok;
egy ur dadogva mondta: Hej, a lányok...
S hős szellő jött, csöndes, reménytelen.

Somlyó Zoltán.

A smokk.

Irta: JULES RENARD.

(4)

Élvezem rokokó hasonlatomat. Vernetné hegyezi a fülét, hullámosítja kövérkés nyakát és mozgatja ajkait, mintha szürcsölné a szavaimat. Már félek a tengertől, e világ büvöletétől, amely annyi lázat idézett fel.

A kis vonat újra összeráz bennünket az üléseinken, a tulszéles sineken, amelyek nem az ő számára csinálód-tak. Érzi Talléhout, füttyel köszönti az embereket, akiket elhagy és örömét közli az utasokkal.

Vernetné készülődik. Figyelme ugyan a napernyők, a sétatálcák, az uti köpenyek és a pakkok felé irányul, amelyeknek mindig hasznos zsinegeit gondosan meg fogja őrizni.

Egy kézitükörben megnézi magát.

— Jaj, de rut vagyok! — mondja.

Könyei, édes könyei, amelyek a tenger láttán buggyantak ki a szeméből s végigmásztak poros arcán, mint a csigák és összevissza csikozták. Szerencsére van nála citrom. Ketté vágja, nekem adja a felét és megmosdik vele. Hiába mosdik, a szeme, a szája szögleteiben ott marad az a seszinü pizok, amelyet a vendéglők rosszul letörölt asztalain láthatunk. Jó leczke nekem. Nem használom a citromot, inkább pizkos maradok. Ez kevésbé látszik.

Vernetné: Ugy-e csunya vagyok?

Henri: Ó, nagyságos asszonyom!

Megcsókolom fakó keztyüje hegyét és a szájam tőle olyan izü lesz, mint a ragadós, keletlen tészta.

XVIII.

Hasonlat-verseny a tengerrel.

Talléhouban a kis szobám friss fától és új festéstől szagos. Egy szűk ablak néz a kis kikötőre, a tetőablak az égből egy kis névjegyet hasít ki, egy kukucskálóablak néz a tengerre. Asztalom a falhoz tolom, a kukucskálóablak alá és leülök, mereven nézni kezdem a tengert.

Mintha ezt mondanám:

— Nézzünk farkasszemet!

De ő tovább bírja, mint én. Szememet előnti a köny, mintha hideg vizsugár érné és az új hasonlatok csak nem jönnek. Főnséges szavakra gondolok, amelyek közül kettő is megtölthetne egy hexamétert. De hiába; inkább a tenger hipnotizál, eltompít édesen.

Alig hullámszik. Piczike hajjai tréfálóznak. Ebben a pillanatban alig tudnék róla tizenöt sort írni. Póru járta. Ki is nézi a tengert egy kukucskáló-ablakból?

A ház baloldala egy óriási dombra könyököl, amely megvédi a házat és a kertjét a szél és a hullámok ellen. Felmegyek a dombra. Burgonyával van teleültetve, amelynek a levelei — biztos vagyok — éjjel a tengeri nyulakat hozzák eszembe, amint legelésznek és mozgatják a füleiket.

Ezt gondolom a dombról, de a tenger izgat. A nyelvem csak üres frázisokat dadog. A tenger nyalja a szirteket, tajtékzik, kiköp: mindez régi nóta. A sziklák olyanok, mint a tengeri istenek, a villámsujtott titánok, a prehisztórikus állatok, az ágaskodó, sístergő hullámok: ez jó! A hullám és a kő küzd, galléron ragadják egymást — bravó! — görcsösen egymásba fogóznak, habzanak és dörögnek — minden jól megy!

De ezt mindenütt láttam és olyan szenzációra várok, amely egyéni. A Nagy Kétség kétségbeejt, mert egyetlen becsületes hasonlatot se tudok rá kikanyarítani. Többet érne elolvasni egy lapot Pierre Loti-ból.

Különben megvagyok vele. Rokonszenvesnek tetszik és szeretem nézni, mint valami más tárgyat; de azt kívánnám (hogya is mondjam csak?), hogyha jobban hasonlítana valami szép hegyhez. Rosszalom, hogy nincsenek hóborított csucsai, mint a hegyeknek a metszeteken. Igen, jobban illene hozzám egy hegy, csorba, a tetején kis falvakkal, fehér, fehér, fehér, mint az elefántcsont-koczkák.

Persze mindig ezekre az impresszióimra lyukadok ki, mert a tenger csak triviálításokat ad és boszussá horgol maga ellen. Nem értjük meg egymást. Egy hajó halászni megy durdákat, az összes vitorlát kifeszíti: mint egy madár, a lába kurta és a szárnyaival megy. Az a másik hajó a kikötőbe tér és egy öreg anyót hoz az eszembe, aki szoknyáját a fejére borítja és a szok-

nyáját fujja-fujja a szél. Egy torpedó gyakorlatozik a távolban: egy vastag szivar. Jules Verne *Nautilus*-a több csodálkozást keltett bennem. Elhesselem ezeket a közönséges eszmetársulásokat, de újra-újra felbukkannak, mint a vízi buborékok. Hasonlatok holt maszaja nyomja az agyamat: a tengeri fű a vízbefulladtak hajzata és a rák a tenger bibornoka!

Boldogok azok, akik valami szép dologról egyszerűen ezt mondhatják:

— Jaj, de szép!

Énnekem le kell mondanom erről. Leülök egy padra, amely később a »Könnyök« padja lesz és fejem a tenyerembe nyomva, préselem a velóm, türelmetlenül feszengek, mint a kisgyerekek, akik nem tudják maguk türtöztetni s szeretnének beléugrani a játékba, a táncba.

Kétségbeesem arra a gondolatra, hogy a tenger felszine alatt maradok, hogy a tenger nivója csak egy pillanatilag is magasabb lesz, mint az én irodalmi nivóm.

XIX.

Kölcsönös előzékenység.

Vernetné: Henri, van szappanja?

Henri: Van, nagyságos asszonyom, köszönöm.

Vernetné: Mondja, nem kell magának valami?

Henri: Semmi; nagyon kedves.

Még nem kérte, hogy tekintsem második anyámnak, de kérni fogja; minden pillanatban kopog az ajtómon. Nem lép be és mikor valami 'toalett-tárgyat mutat, csak a kezét látom, és a karjából egy darabkát. A keze igen kurta, igen vérmes. A legkisebb erőfeszítésre kipuffannak az erei és ekkor úgy tetszik, mintha kék zsinórok lennének a bőre alatt. De a karja gömbölyű és fehér. Hogyha megfeszíti, a ruhája ujja, amely a csuklóban bő, alig mozog, a könyöknél megakad és feszül.

— Van keféje?

Már megint!

Félek, hogy bejön és nem merek öltözködni. Költő lételem nadrágtartót viselek, amely erősen felrántja a nadrágot, a hónaljban is érzem. A hasam ebben a melegben mintha be lenne pólyázva. Állok tétlenül, csevegek az ajtón keresztül Vernetnével. Eddig egy nő se kényeztetett és ennyi figyelem elérzékenyít.

Vernetné: Nincs semmi baja? Csak mondja meg.

Hiába mondom, hogy úgy érzem magam, mint hal a vízben, annál inkább sűrög-forog, annál inkább buzgólkodik. Hogyha tiltakozom, hogy minden a legjobban van, ebből azt következteti, hogy minden a legrosszabbal van:

— A tengerészek nagyon jó emberek, de ezzel aztán elmondtam róluk mindent!

És lassan-lassan, egymást uszítva, odajutunk, hogy én a szobámat teremnek, ő pedig ólnak nevezi.

— Elvégre elég tiszta.

Igy vesztegetjük az időnkét. Azt mondom:

— Köszönöm, köszönöm, köszönöm.

Olykor egymásután, megállás nélkül, hogy végére jussak a dolognak, mert ha ócsárlom, amit kapok, sokkal kevésbé ingerli, mintha dicsérem.

Kimegyünk. Vernetné ismeri a vidéket, kalauzol. Először is bemutat Cruz halásznéknak, a házigazdáinknak.

— Cruz és Cruzné.

— Henri ur, férjem fiatal barátja.

A Cruz-pár, aki hallja, hogy a nevüket említik és a nevem, azt kérdik, mit csinálunk velük. Fejessel bicczenek: a térdükkel felelnek. Ezt mondom:

— Annyit és oly sok szépet beszéltek már önökről,

hogy úgy fogok most kezét, mintha régi barátaim lennének.

Nevezzem őket kollégáimnak?

Végül azt mondják:

— Örülünk.

Nem igen látszik. Szemhéjaik olyan véresek, mintha késsel vágták volna meg. A férjnek nyakláncza van, bekecse és egy töméntelen bozontos szakállja és mikor nevetni kezd, oly hosszan nevet, hogy ezalatt nyugodtan meg lehetne olvasni a fogait, egyenkint és aztán ellenőrizni a számadást. A feleségének ellenben vékony, ránczos szája van. Tubákol és kajla orru, amelynek a hegye mindig mozog, olyan, mintha el akarná kapni azokat a dohánydarabkákat, amelyek a szájára esnek.

Vernetné sokat beszél, kérdezősködik a halakról, és magyaráz olyan dolgokat, amelyeket nem értek.

A pirosposztag halászok hűledezve nézik sápadt arcukat. Az arczsontjaik kiállnak. Azt mondják, két hónap múlva nem bírom majd összekapcsolni a galériom s a tengeri levegő minden gödröt betöm.

— Előbb is! — biztatgat Vernetné.

Várják, hogy Vernetné ismétlje a nevüket. Elérzékenyülök a sorsukon. Engem a napbarnított arcuk és a véres szemük érdekel leginkább és magamban egy nagyszerű tengerésztípust gondolok el, aki szereti a tengert, imádja a veszélyt, az ábrándot, aki értelmes és vad s ezt a típust összekeverem Cruz atyóval.

Borzongva bámulom őt; szeretném felemelni a koponyáját, hogy lássam, minő nyomot hagytak ott a küzdő elementumok, a nagyszerű színjátékok.

Most olyan kevésre becsülöm magam. Mi vagyok én e köznapi héroszokhoz hasonlítva.

Vernetné is meg van zavarodva és nagy hűhóval számátságokat gagyog.

Vernetné: Ugyebár, művészi szempontból egy tengerész jobban érdekli, mint egy paraszt?

Henri: A paraszt homlokát a földre görnyesztí; a tengerész a távolba tekint, vagy szemét az égre szögzi.

Vernetné: A tengerész gyakran éjjel halászik. Tíz kilométerre van a parttól és ott egyedül, két végtelenség közt, egy tenyérnyi széles deszkán, amelyen a gyors ár úgy játszik, mint egy hegedűn s félve a sutogó hullámoktól, a ködöktől, a nagy gőzhajóktól, amelyek úgy kettészélhetik, hogy meg se nyikkan, így vár a halász a halra, a kis fürge halacszkára!

Henri: A paraszt nappal dolgozik. Amikor elmegy a kunyhójából, az ajtaja előtt gőzölgő szemétdombot szippantja fel az orra. Aztán dolgozik, mint a barom; álmosan, az ekéje két szarva közt, az orra a lova hátulja, vagy egy sárral befent bika felé fordul. Mit is várhat az ember tőle?

Vernetné: A tehenek nyomában ólálkodik, de a tengerész szabadon él, szabadon hányja el aranyait.

Henri: A paraszt zsugori és piszkos, csak egy harisnyája van, amiben a pénzét tartogatja.

Igy énekelünk himnuszt, egyforma strófákba szedve a tengerész nagyságát és a paraszt aljasságát, már majdnem készek vagyunk állítani, hogy ezek az emberek pusztá passzióból halásznak és pusztá művészi kedvtelésből árulják a halaikat. Részegen a távolságoktól, fenn a magasban, elmosolyodunk.

XX.

A kis kikötőben.

A kis kikötőben a tenger a dagály közeledtére feldagadt és félnék tétovázás közben, pórbálgatva

erejét, egyenként felemelte a megfeneklett bárkákat. Mintha felébredtek volna és mint a víz által meglepett fekete rovarok, erőlködtek, hogy feltápázkodjanak. Az asszonyok, kötényükre ülve, várták az angolhalászsokat. Az első bárka már feltetszett a Roener világitótoronynál. Mind a négy vitorláját kifeszítve, a hullám és a szél által hajtva, a lehető legkisebb kitéréssel kereste a szelet és majd nagyobbodva, majd kisebbedve ingott, mindig haragosan. Elhagyta a bójákat, a hullámokra feküdt, nekiiramodott, bevitorlázott a kikötőbe és míg szárnyai édesen lelankadtak, orrával ügyesen érintette a meredek partot és a sebessége elült.

— Egészen tele van, — mondogatták az asszonyok. — Úgy tele raktátok, hogy na.

De a tengerészek semmit se feleltek.

Csak várták, hogy a vevők megérkezzenek, a bőrük rezes volt, a szakálluk, mint a tengerifü és csuklyás kabátjukban, amin az olaj megpörkölődött, hasonlítottak azokhoz az eszkimókhöz, akiket a képeken látni, mintha sárga bundákba öltöztek volna, átázva várták és lógó karokkal hagyták, hadd csöpögjön le a víz ujjuk hegyéről. Néha viaszosvászon ruhaujjukkal megdörzsölték a szemüket.

Lábuknál egy kis hajósina feküdt, a fáradtságtól elcsigázva.

A szél erősödött. Az angolnák, amelyek majdnem akkorák voltak, mint egy ember, kézről-kézre jártak, azután egy nagy asztalra vetették őket, ahol felugrottak, csuszkáltak, egy pillanatig életre kaptak, némelyik csukott szájjal egy horgot harapott, amitől sehogyse birt megszabadulni. Mindegyiknek oldalán látszott a halász horog nyoma, amely a partra vonszolta. A legkisebbeket simán, kettésével adták el. A nagyobbakat külön árveréssel tisztelték meg.

— Hát ez kinek kell? — szólt a főhalász.

Senkise határozott. Mindegyik vevő várt a szomszédjára, félvén, hogy sokat igér.

— Senkinek se kell?

Persze csak alakoskodtak, mert az árverés nyomában megkezdődött, eleinte sou-kban emelkedett százig és százon túl már öt souval licitáltak.

A főhalász nekimelegedett, ökleivel verte az asztalt, folyton köpködött, megereszkedett térdrel állt és vihogott. A vevők alig beszéltek és gyors szemhunyorítással licitáltak. Mikor meg akartak állapodni, lehunyták a szemüket, érdektelenül álldogáltak, mintha más járna az eszük. A főhalász röptében kapta el a jeleket.

— Öt frank tíz sout mondtak.

— Öt frank tizenöt sou.

— Hat frank! Ketten mondták.

— Hat frank öt sou.

— Senki többet?

— Hat frank öt sou, Máriaanak.

Más halászbárkák érkeztek, a partfal mellé sorakoztak és várták a szerencséjüket.

A tengerészek ravasz kérdéseket tettek, nézték a bárkák mélyét, vagy fölösleges gesztusok nélkül elmesélték éji kalandjukat.

Jóllehet mindannyian egyformák voltak, mégis kölcsönösen érdeklődtek egymás iránt.

Hirtelen felharsog a főhalász szava, brutálisan, káromkodón:

— Az istenit! Inkább a tengerbe dobom, mint-hogy ennyiért odaadjam!

És az angolnát megfogta a farkánál fogva, rázta, mint egy fegyvert. De a nők, akik tudták, hogy a többi bárkák is tele vannak, kajánul mosolyogtak.

— Ez ingyen van, — mondta a főhalász, odaadta az angolnát, míg Vernetné, a káromkodása eldördülte után megállapította:

— Nem tudom, igazam van-e, de azt hiszem, minden tengerész kicsit poéta!

A szél most már állandóan fujt.

Cruzné nagymerészen egy egész bárka halát megvásárolta. Amíg meggörnyedve tapogatta az angolnákat, ujjával bökölte a fehér és ruganyos hasukat, a kötelek közt fekvő hajós már bámulta vastag gyapjuharisnyáját és czölöpszerű lábikráját.

A tenger már nem dagadt. Óriás hullámok reszkettek rajta és meghaltak lenn, a kikötő mélyében, közel az ing-mosókhoz. Fönn a rakparton kis ficzkók szárították az ingöket s a vízből lapos és ovális halakat ugrasztottak ki, amelyeknek a hasa úgy csillogott, mint a kékítőkör. Miután az angolnás bárkák eladták a holmijukat, egymás mellé sorakoztak, mint okos állatok és a nehéz horgonyok fröccsenve sülyedtek a vízbe.

A tengerészek még egyszer visszaemlékeztek éji kalandjukra és mindenki, mint a maga bírása, eldöntötte, hogy dicséret, vagy gáncs illeti-e érte. Türelmesen hallgatták egymást és minthogy csak a saját halászatukkal voltak elfoglalva, sohase találtak okot az ellenmondásra.

A nők rözsaszalmával szórták be kosaraikat, ahova az angolnákat zárták. Sietniök kellett. A vonat indulásáig készen kellett lenniök. Csendesesen vágta a szalmát; bekötötték a kosaraikat, jelzőlapokat ragasztottak rájuk.

A rekedthangu sirályok eleinte magasan lebegtek, aztán közeledtek, egyre jobban szűkítették köreiket egy vizen lebegő, messzire pirosuló hal köré. Csőreikkel utána kaptak, felemelkedtek és eltűntek, mint a fehér villámok.

Senkise maradt a tengeren. A kis kikötő bárkáit ringatta és elaltatta.

Aztán mint egy dajka, aki elmegy, távolodott. Édesen ment el, lábujjhegyen. A robaj és a hercehurcza lecsillapodtával a bárkák mozdulatlanul maradtak, hasukra és rövid lábukra kuporodtak.

Miután az apály elvitte a tengert, Vernetné és én kevésbé lelkesültünk.

Henri: Nézze, a tenger olyan, mint egy szép asszony, aki külsejét nagyon gondolzza, de az alsó ruhája piszkos.

Vernetné: Hogy érti ezt?

Henri: Azt mondom, hogy az inge alatt piszkos van. Nézze az ágyát: egy koldus se feküdne belé. Piszkos? A halak szálkái a fésűi. A medret millió és millió féreg rondítja be, mint a kosz. Aztán nézze ezeket a maradi rákokat, ezeket a nyüzsgő férgeket.

Vernetné: Jaj, elég.

Henri: Igen, a tenger ugratott minket az imént. Van jogom sértegetni, azt is kijelentem, hogy büdös. Undorodom tőle, facsarja az orrom. Olyan, mint egy kis pocsóta egy elhanyagolt tanyai udvaron, amelyet a kacsák becsunyítottak.

Vernetné: Ugyan, ugyan.

Henri: Nem, hagyjon beszélni. Nem szeretem, hogyha becsapnak.

Igy beszélve, hazavezettem Vernetnét. A férje sürgönyben értesít, hogy jön. Két nap múlva itt lesz s még a magányt semmiképp se használtam fel. Vágyódom Vernetné után, félek, hogy kudarcot vallok, rettegek a férjétől, azt gondolom, ravaszabb dolog lenne megvárni, de mégis korholom magam, hogy elkótyavetyélem az időmet.

XXI.

Kellemetlenségek.

Vernetné: Jó a purée?

Henri: Pompás.

Más asszony büszkélkedne vele, de ő tovább nyugtalankodik:

Vernetné: Talán nem eléggé sós?

Henri: Dehogy nem.

Vernetné: Talán sokat is vett?

Henri: Nem.

Vernetné: Látom, sehogyse izlik magának.

Örülök ennek az apró figyelmességnek, a kedves hangjának, amelylyel folyton gondoskodik rólam.

— Nem iszik, nem eszik többet?

Oly édes szellő jött a tenger felől; hogy abba hagytam az affektálást és egész egyszerűen beszéltem.

Vacsora után rövid sétát tettünk az uton, amíg be nem sötétedett, elmentünk addig, ahol a normand körtefák borzongó és sulyos árnyékukkal a réműletről suttoztak. Visszamenet, hogy lássam, hányadán vagyok, felajánlottam karomat Vernetnének. Félénken, remegő térdekkel siettünk, bizsergett a hátgerinczünk, azt hittük, hogy a nyomunkban vannak. A falu első házainál megnyugodtam és örülve annak, hogy tul vagyok egy nagy veszélyen, egy kis merészséget engedtem meg magamnak. A csipőmig csusztattam Vernetné karját, felemeltem és megszorítottam, de ő nem adta vissza a szoritást. Erre azt tettem, hogy megbotoltam egy kőben és elvesztem az egyensúlyom: ő felsikoltott, de hagyta, hadd álljak magam a lábamra.

A kő Krisztusnál, amely a mólón széttárt karokkal védi a falut a tenger ellen, Vernetné lihegve megállt.

Igen eredetinek találta a kő Krisztust. Leült egy lépcsőre és kérte, távozzam el kicsit. Magában akart maradni. Kezemet a zsebembe sülyesztve, lábujjhegyen mentem el, hallgattam a tengert. A hold egy vékony sávot vetett, éppen élem, úgy hogy át kellett lépnem, ha feléje akarok menni. Néha lopva közeledtem Vernetnéhez, azt remélvén, hogy már mondja:

— Menjünk haza.

Ő azonban még mindig magába merült. A kis világitótornyok bámultak. Kavicsokat dobáltam a vízbe:

— Ha tizet beledobtam, biztatgattam magamat, már szólni fog.

De ő csak ott maradt a szobor lábánál, sötét-rajzu szájjal, nyugtalanított, mint egy pap.

— Ez jót tesz nekem, — mondta végül.

Egy földhalomra kellett mennünk, hogy tovább érjünk. Mikor leültünk egy padra, ki-ki a másik végére, megszólalt.

Vernetné: Mondja el néhány versét.

Henri: Dehogy. Elég ennyi izgalom egy napra.

Azt akartam mondani: »Feküdjünk le«, de a szót durvának, a többszámot szemtelennek találtam és egy hirtelen, szeszélyes szökkenéssel volt bátorságom dicsérni a hulló-csillagokat, amelyek csendesen cikáz-
tak ide s tova.

Vernetné: Azt hinné az ember, hogy a tengerbe esnek.

Henri: Egészen olyanok.

Akkorát ásitottam, hogy egyik-másik nyugodtan bepottyanható volna a számba.

Vernetné: Jó lenne itt sirni.

A Roener világitótorony forgó tüze távolban hunyorgott.

— Ki tudja, — mondta az asszony — hány tengerészt ment meg az éjnek ez az örökös szeme?

Aztán hozzátette :

— De ki tudja, hány madár töri össze rajta a szárnyát, akit a fény oda csalogat.

Kéjelt a szomorúságában. Vállai közé szorosan egy gyapjúsálat szoritott, szemét elfárasztotta a világitótorony kihagyó tüze s a tornyot dicsérte, mint a szegény tengerészek megmentőjét és átkozta, mint a kis madarak gyilkosát.

(Folytatása következik.)

Saison.

Szeptemberi könyvpiacz.

— aug. 30.

Sötétkébe öltözöm, hogy egy árnyalattal még az ibolyánál is szerényebb legyek, úgy lopózom a kiadóm fejedelmi kastélya elé. Tizennegyedik Lajosoknak öltözött inasok huzzák le rólam a felöltőt s az illetékes ajtó kilincsig rugnak. Halkan kopogok, mint a kis-madár az ágon s benyitok a kolibri-pehelylyel párnázott dolgozószobába. Kiadóm oltárszerű emelvényen ül, parafaövvel derekán, mert ez a napnak amaz órája, melyben ő üzleti gondjaiba szokott merülni.

— Á, Málnaszörp ur — mondja eltagadó mosolylyal, melyet akkor szokott meg; amikor az eladott példányok számáról tárgyaltunk.

— Czitromszelet, czitromszelet — dadogom én a nevemet s emlékeztetőül hozzáteszem: — a Humorkák és egyéb savanyúságok című kötet...

— Igen, igen: szerzője. Tudom, emlékszem... Nagyon csinosan adtunk el belőle... Tizenhét példány rövid kilencz hónap alatt... Most mivel állhatok rendelkezésére?

— Szeretnék megint egy...

— Kötet? kötetke?

— Olyasmi.

— Dalok, dalok, kis rőzselángok?

— Olyasmi.

— De milyen? Legyen szerencsém.

— Beszélyek...

— Ó kérem, bátran, csak beszéljen. Vagy én beszéljek?

— Pardón, nem úgy gondoltam: novellák...

— Tudja mit, maga fiatal és törekvő ember. Mondok valamit. Minek ez a bolondság? Dalok, novellák és egyéb hiábavalóságok. Ez nem pénz. Tudja mi a pénz?

— Igen. Az értékcsere eszköze.

— Jó, jó. A pénz: az iskolakönyv. Irjon nekem egy iskolakönyvet. Maga el nem képzei, milyen lehetetlen emberek irnak iskolakönyveket.

— Elképzelem.

— Akkor is rosszul képzei. Belőlem a jóakarattal beszél. Mert nekem mindegy, hogy ki írja az iskolakönyvet. Az iskolakönyvnek is mindegy; de én azt akarom, hogy maga keressen egyszer. Mit adok én magának egy szépirodalmi kötetért?

— Semmit.

— Ez az. De ha egy olyan piczi iskolakönyvet ír, mint a kisujjam, szívesen adok ezer koronát. Ir? Mit ír? Csinál? Mit csinál? Csak összeállít, összenéz, összefűz, összefőz, összelopint... Egy hordár nagyszerűen megcsinálja. Ha hordárt mondok, értsen messzenserbojt alatta. Nem mondom, hogy egy kémiát hozzon létre, ámbár azt is nagyszerűen megtehetné, mert ahhoz sem ért, azt sem mondom, hogy egy filozófia-propedeutikát eszközöljön, mert véletlenül talán olvasott valami filozófust. De egy magyar olvasókönyvet maga olyat tud előállítani, hogy öröme lesz a miniszternek benne. Oly egyszerű ez, uram, oly egyszerű. Veszi a hajókötelet Jókaitól, veszi az eljátszott márt Vörösmartytól, veszi az ily késő éjszakánt Eötvöstől, veszi a heten vagyunk uram hetent Kurcfellovtól. Ezeknek ugyanis muszáj benne lenni. Aztán, mert maga fiatalember, bevesz néhány újabb író is. Homoktól egy népies novellát, Zömöktől egy pestieset, három kis költeményt Csopakitól, Kupakitól és Lopakitól. És megvan a legmodernebb magyar olvasókönyv középiskolák alsóbb osztályai számára. Czézével.

— Parancsol?

— Na igen, az idén még czézével. Ebből eladunk tizezer példányt. Ezt még czézével adjuk el.

— Kérem?

— De jövőre lényegesen javított kiadást adunk. Az már nem czézével lesz. Addig az akadémia meggondolja a dolgot, a pusztá cé mellett dönt s akkor a Cziczkányról szóló kis elbeszélést így adjuk a könyvben: A Cickányról. Aztán adunk egy kiadást cékával, így: *laktopán* és egyet céhával, így: *börzekerach*, aztán megint egyet, amiben *laktopán* lesz és egyet, amelyben *börzekerach* fog állni. Egy kiadásban a laktopánt *lakk-cipőcskének* fogjuk nevezni, s egy másikban börze helyett *tőzsdét* irunk. Ami megadja a lehetőségét egy új kiadásnak, amelyben a tőzsde *trafikra* lesz javítva. Öt év múlva a trafikot *dohányárudára* bővítjük, de akkor már én a kávéházban milliárdozom Rockefellerrel és ön csinos háromemeletes villával eszi a fogolypecsenyét. És tudja, mibe kerül nekem az egész?

— Mibe?

— Egy snókába.

— Mibe?

— Abba. Mert honoráriumot én csak magának adok, az olvasókönyv írói két szempontból nem kapnak semmit. Első szempont: halott nagyjainknak nem jár honorárium. Második szempont: ha halott nagyjainknak nem jár, hogyan járna az eleveneknek? Csináljuk meg hát az üzletet, fiatal barátom! Ön csaló poraimban is áldani fogja emlékemet. Egy ilyen kis olvasókönyvből még az unokái is finoman megélnék. És nevet szerez magának, sőt hogy tovább menjek, fogalomná magasztosul. Szvorényi lesz önből egy újabb magyar szvorényi, talán szvorényinál szvorényibb szvorényi. És a karrier? Rendes tagja lesz a Filológiai Közlönynek, levelező tagja az Akadémia nyelvelmi és széptudalmi alosztályának. A finn Rőöt

INNEN-ONNAN.

Öököör társaság kis ezüst iram-marha szobrocskával fogja megtisztelni. Hát nyir nekem egy kis olvasókönyvet?

— Még nem tudom... talán... vamazén...

A kiadó még egyszer és nem utoljára félreértett:

— Hát jó, küldje el hozzám Vamazén urat. Keressen az. De mondja meg neki, hogy Vamazyra fogjuk magyarosítani a nevét.

Hazamenet ollók károgtak a fejem fölött. Ollók, amik holt irodalmakból kis olvasókönyveket szabdalnak össze.

Proximus.

HETI RIGMUSÓK.

Körutazás.

A lét derül, a szív örül,
Utazom Budapest körül.
Van erre most kocsink külön,
Az alkalmat fogjuk fülön.
Egyet még gázlunk és gyerünk,
Pompás impressziót nyerünk.

Eremben már megállt a vér...
Ó jaj, mi az? az a kövér?
Az a kövér itt mit akar?
Mért hogy ő mindent eltakar?
Miért nem látok egyebet?
Házat, teret és hegyeket?

Kilátást mért csak ő kinál?
Ez a kövér mér' dominál?
A lába kurta, hasa nagy,
Hahó, kövér, hahó, ki vagy?
És a kövér göggel teli
Dalolva csak ezt feleli:

Pestből nem látsz
Semmi mást,
Csak engem, az
Uzsort.
Ez a lélek s ez a test,
Ez összesen Budapest.
Én építek házakat,
Ég kölcsönzők százakat,
Én irtom ki a teret,
Én sütöm a kenyeret,
Én mérem ki itt a hust,
Én szabom ki itt a just,
Én vagyok a te urad,
Aki téged leszurat.
Aki bőröd
Levészi
S kasszájába
Elteszi.

Igy dallott a kicsiny kövér,
Rezegtem én, mint falevél.
S mert más látvány ugysem virul:
Leszállottam a kocsirul,
S mert így még pénzbe sem kerül
Gyalog utaztam őt körül.

Pikk.

Hornig Károly. *A Hét* bemutatja olvasóinak báró Hornig Károly veszprémi megyés püspök arczképét, aki a veszprémi természettudományos gyűlésen elnökölt és feltűnést keltő megnyitó beszédet mondott. Hogy mi a véleményünk a szerepléséről és körülötte támadt harczról, azt *Syrion* ragyogó tolla lapunk más helyén fejtegeti. A püspök temperamentumosan szállt sikra az ideálmus nevében és tiltakozott az ellen, hogy a majommal vagyunk atyafiságosak. Ennek a beszédnek sokan tapsoltak volna, ha aranyos szószéken mondja s nem a tudomány katedráján. Itt csak bizarr érdekesség volt, amint az is bizarr dolog, hogy ezzel fujta meg a riadót a modern természettudósoknak. Sajnos, a vita, amely szavait követte, éppen nem volt nivósabb s azok, akik a materializmus pápáját védték, épp annyira laikusoknak mutatkoztak, mint ő. Egy hétig azonban tudományos konczon veszekedtek az emberek, a távoli városokban is vitatkoztak, majom-e nagybácsink, vagy sem. Ez eredmény. A püspök akaratlanul is felrázta az érdeklődésünket, megedzette a pozitív tudományokban való hitünket. Arczképét azzal a reverenciával tesszük közzé, amelyet az ellenfeleink iránt érzünk.

* * *

♂ **Ázsiai találkozás.** Csakis egyedül Ázsiában és kínai lelkekben történhetett meg az, hogy a detronizált excsászárné és az öt éves Puji, a kínai extrónörökös, a császárság mennyei pubija látni akarták a reszpublika eszét és akaratát, Sunjacsent, aki őket a mennyből leránczigálta a földre. Megbámulták őt, beszéltek vele, hosszan és közönyösen, vékonyra feszített ajakkal, de harag nélkül. Nem tudjuk elképzelni ezt másutt, csak e jámbor konfuciusok között. Gondolják el, hogy XVI. Lajos és Marie Antoinette cseveg Marat-vel, Robespierre-rel és a többi véres kolompossal. Nem, az európai idegzet képtelen erre. Hiába vagyunk kegyes keresztények és hiába páczolnak tömjéneken és mosdatnak naponta sós szentelt vízben, mi élni akarunk és kegyetlenek vagyunk. De a keleti kínai bölcs. Ő küzd a halállal, amíg lehet, haragszik a kudarcra s az elmulásra, amíg nincs késő, de aztán megbékül vele, mintha nem is rátartoznék a dolog. Mi fájdalmas grimacet vágunk a halálra. Ők azt mondják neki: jól van, legyőztél, neked van igazad.

* * *

♂ **Madarász.** Csöndben, zajtalanul, dobok és plakátok nélkül ünnepli meg Madarász apó a 99. születésnapját. A magyar képviselőháznak — egy fél emberöltő óta — korelnőke volt és a régi módi zekéjében, az ódon solemnitásával, a kravátlija, a nyelve és a politikája divatjával úgy állott az elnöki toronyban, mint egy nagy darab régi Magyarország, a história kényszernyugdíjasa, mint a 49 legendájának büvös, méla törmeléke. A Belváros régi házai állnak így a palotás Budapest tornyai és kupolái közt, de a házakat sorra bontogatja az idő és Madarász apó még friss, egészséges, vidáman és lelkesen készül az őszi kampányra... és annyira benne él a mában, hogy emlékezni sincs ideje. Pedig — Istenem — mennyi entre-ilet lehet az öreg ur fejében!

* * *

— **Az urak.** Ötven millió lógott a levegőben, le és fel, szabályos ütemben, az előkelő hölgyek füle alatt, kik hivatalosak voltak a Vanderbilték estélyére. Az ezeregy éjszaka csodái nyitlak meg előttük, boldog föld boldog lakóinak;

festményekkel kinálták szemeiket, villanyuk konkurrált a nappal és Afrika erdőiből hozattak pálmákat, hogy tüdejüket jól szellőztessék. Mily előkelő sorsa lehet ott egy milliomos májának és tüdejének, a jó Amerikában, hol a gőg már az egyes szervekig elér, Amerikában, mely a régi kontinensek bűneit nivellálja és kibérli az emberek erejét, mint a kocsit, vagy a földet, mely oly alázatosan szolgálja őket. Talán a szegények fantáziáját kölcsönözték e jóllakott urak, hogy oly páratlan mulattsággal kedveskedtek maguknak: ők, a boldogok, kikhez a verejték már pezsgővé átalakulva kerül és milliók sorsa fölött piszkálják fehér fogaikat. Ők az urak, sorsok és emberek boldog urai, erőszakot követhetnek el a természet ellen és fél kézzel a világot dirigálják. Ha ők mulatnak, lassabban megy el a kertek alatt a vasut, a folyók rendbeszedik magukat, hogy kedveskedhessenek a birtokos imperátoroknak és mi is, szegény európaiak, reggel a kávénk mellett találjuk a hirdást, hogy a milliók odaát nem feküdtek le az éjjel. Ezer bajjal vagyunk tele, a nyomor lóg belőlünk, de nekünk tudnunk kell, hogy Vanderbilték szórakoztak az este. Pszt... járjunk csendesebben, az urak most bizonyára alszanak, ne költsük fel őket.

* * *

× **A szökevény pápa.** A Vatikán büszkén, tradicionális komorsággal hallgat, a klerikális lapok ellenben majd kiordítják a tüdejüket a pápa ártatlanságának hangoztatásában. A pápa nem vétkezett, a pápa a Vatikánban maradt, a pápa nem szegte meg az önkéntes fogság fogadalmát, a pápa nem látogatta meg haldokló nővérét. A Vatikán komor és hallgatólag, de reméljük, hogy azért hallgat, mert hazudni nem akar, a lapok híreit pedig megcáfolni nem tudja. Reméljük a pápa érdekében, akit ez a kis éjszakai kirándulás közelebb hozna az emberekhez és nagyon sok szimpátiát lekötné a számára. Hiszen azt az egész ügyetlen politikát, amely X. Pius trónra lépése óta a Vatikán részéről folyik, egyetlenegy dolog ellen-sulyozza és enyhíti: X. Pius emberi vonásai. Vagy vajjon nem sokkal kedvesebb dolog-e egy fehér, öreg pap, aki naiv, gyermekes szeretetben él együtt a nővéreivel, mint a komor és hideg egyházfejedelem, aki kitagadja a mennyországból a más vallásuakat és indexre rakja Prohászkt? És vajjon nem sebb-e az öreg pápa, aki tradíciók, svájcziaiak, fogadalom, politika és államtitkár daczára kiszökik haldokló nővérehez, mint X. Pius, akitől száz lépésnyire haldoklik a nővére és mégsem lépi meg ezt a száz lépés távolságot, mert ő a római pápa s mert az ő elődjétől elvették az egyházállamot? A Vatikán egész ridegségét, merev és lélektelen konvencionálisát enyhitené ez az emberi cselekedet, amelyről reméljük, hogy megtörtént. Reméljük, hogy Giuseppe Sartót nem tudják befeketíteni azok a vádat, amelyekkel a klerikális lapok a római pápát tisztára akarják mosni.

* * *

♂ **Halálugrás, kétszázötvenért.** Triviálissá zuhlott a frázis, végighempergett millió és millió száz lebuján — és újból le kell írni: Budapest vérrel épül. Nemcsak az a Budapest, amely palotákkal akarja kiszurni az itt korzózó Magyarország szemét, de az is, a valódi, amely stílusában, az üzleteiben, a vállalkozásainak az amerikai típusában éli ki a maga világvárosiaságát. Itt van a szerencsétlen Kovalik-fiu esete, — oh, az nem egy könnyelmű fiu kalandja, ez egy darab a véres, idegrázó eposciából, amelynek czime: A tőke legendája, vagy az amerikaiizmus honfoglalása Magyarországon. A film-gyártás egyre nagyobb tempókat vesz, új és új ötletek kellenek, aki tétlen, az lemarad... és a kazánba, ami a versenyt fűti, im ember-életeket kell már bedobni. A szén drága... Szegény, szegény Kovalik kockára tette az életét, hogy egypár ember a száját tartsa a moziban és egy másik pár — és ez a főbb — nagyobb dividendákat rakjon zsebre. És — és még hozzá nem is magyar

ember; úgy látszik, a magyar kapitalizmus valóban a dedóba jár még, naiv, szelid és ártatlan... az égő ambícióju fiu ugyanis hazai vállalatoknak is felajánlotta az életét, itt azonban a profitlás és az emberiség élethalálharczában a második maradt a győztes. De az idő mulik és a mi dedóskorunknak is vége lesz...

* * *

♂ **Ja, barátom.** Ja, barátom, maga már öreg — evvel a hetyke szó-karóval akartak kitolni egy hatvan éves, rokkant munkát az egzisztenciájából. A »ja, barátom« pont egy emberöltőn át dolgozott, mint egy igavonó barom, a véré, a velejét ott hullajtotta el a munka wagrami síkján és most hogy az egész emberből csak a nyütt tok maradt meg, avval rázták le, hogy »ja, barátom! maga már öreg és nem kereshet annyit, mint fiatal korában«. A »ja, barátom« pedig — szegény — rálött az ifju mérnökre, aki olyan egyszerűnek, olyan borzasztóan természetesnek találta, hogy amíg ő minden évvel többet keres és magasabb nyugdíjigényt szerez, addig az a hatvan éves nyomorult minden évvel lejjebb kerül a létbizonytalanság poklában. A golyó nem talált — a »ja barátom« a börtönbe került és most a bíróság fogja duplán számítani az éveket, amiket még a harcmezőn tölthetett volna.

SZINHÁZ.

A kommuniké.

A színházi szezonban, mikor Budapest szegénységen hizott lakója szédülten szijja magába a kultura parfümjait (egy deka husz fillér; eredeti üvegre nem telik), napról-napra méltóztatnak olvasni a napisajtó megfelelő rovatában, hogy Ikrácska kisasszony törhetetlen erővel vonzza a tele házakat. Amely házokról utóbbi időben már komolyan írják le az elemi iskolából elemi erővel a zsurnalizmusba áttóduló kitünőségek, hogy *szinültig* vannak megtelve. Még egy kis fejlődés, s a színház *csordulásig* telik meg, de akkor a kehely kicsurran s az új sajtótörvény számára vélelmezni fogjuk a legszigorubb értelmi cenzust, Szinnyi József kis magyar nyelvtanának madártávlatból való ismeretét. Az előbb irt mondat Ikrácska kisasszonyról, kinek a véleménye, vajon? A színházé, kizárólag a színházé, amely épp oly őszintén lelkesedik nevezett művésznő iránt, mint amily őszintén tudja, hogy a tele házak legfeljebb a telekkönyvben vannak tele, sőt azt is tudja, hogy a tele házakat nincs ember a világon, aki elhinné. Mégis a színház titkára minden délelőtt rózsavízbe mártja tollát és megírja a poétikus sorokat, amik könnyed szárnyakon lebegnek Álom és Való között a nyomdafestéktől nehézságu levegőben. A közönségnek tehát mindennap alkalma nyílik elolvasni a színház véleményét önmagáról. Kinek az érdeke ez, vajon? A színházé, kizárólag a színházé. Hogy van az, hogy ez az önvélemény mégis napvilágot tudott látni a napisajtóban? Ugy van, hogy ez a néhány sor rudimentuma egy régibb fejlődési fokozatnak, amelyen színházról és sajtóról komolyan hitték az emberek, hogy kulturtényező. Ők is ezt hitték és támogatták egymást. Azóta mi már tudjuk, hogy egyik

sem az. Egyik úgy üzlet, mint a másik, vagy még ugyabban. A lapok tehát nem állják a rózsavizet és utasítják az illatos izenet hozóját, hogy kopogtasson a kiadóhivatal fegyverekkel védett kapuján. Helyese-e a bögs, oroszlán? A leghelyesebb.

A színház, magánvállalkozók kezében, tiszta üzlet (a jelzőhöz nem ragaszkodom) s csak annyi köze van a művészethez, amennyire a publikum megtüri a művészetet. De ne féltsük a publikumot: nem nagyon türelmes ő. Az igazgató tehát, aki költészetten nevelődött s nem tudja nélkülözni a vállalatáról szóló poétikus sorokat, fizessen. (Színházrovat huszonöt fillér, hirdetési kolumna hét fillér milliméterenként.) Igenis fizessen, vagy hallgasson s ha művészeről jó véleménynyel van, azt vagy a próbatáblán, vagy magánlevélben, vagy a kávéházi asztalnál közölje vele. Vagy ne is közölje, csak emelje a művész fizetését s a művész, aki különben nem világítja be eszével a világegyetemet, van olyan okos, hogy megértse, mit gondol az igazgató. De *engem* hagyjon béken a gondolataival. *Nekem* tánczoltassa az ő komédiáisait, mert mulatni akarok a pénzemért, játsszon szép komolyakat, mert nevetni óhajtok, mondasson élczekeket, mert sirni vágyom, s aztán szünjön meg, nem akarok tudni felőle. Ezen a ponton, gondosan ápolt közömböm megóvása körül segít rajtam az én hü lelki tanácsadóm, lapom, melyet minden reggel, gyöngyöző kávémmel (jó?) élvezettel dugok a tálcza alá, nehogy véletlenül olvassak is belőle. Mert ezentul, kimondatván, hogy az igazgató fizessen Ikrácska kisasszonyról szóló véleményéért, mit olvasnék benne? Mit? Azt, hogy eddig többször érintett művésznő törhetetlen erővel vonzza a tele házakat. Ezt olvasnám. Annyi különbséggel, hogy az igazgató most fizet érte. Nekem? Dehogy is nekem; a lapomnak. Tehát mit nyertem én? Én semmit. De nem is arról volt szó, hogy én üzlet vagyok, hanem arról, hogy a színház: üzlet és az újság is: üzlet. Tőlem mindkettő a pénzemet akarja, s mikor mást akar, akkor vigyázat, mert akkor még jobban a pénzemet akarja. Vagyis, hogy a kommuniké hogyan jelenik meg, ma pénzért, holnap ingyen, ahhoz nekem, mint olvasónak nincs közöm. A lényeg az, hogy megjelenjék. S a becsület az, hogy *ne* jelenjék meg. A szerkesztőségnek és a kiadóhivatalnak gondos kettéválasztása, hiába minden erőlködés, csak az operett-rinaldókra emlékeztet, akik puskával fogják el az utast az elején, váltságdíjat vesznek el tőle a végén, de közepütt a legfinomabban bánnak el vele s mint gentleman a gentlemannel, úgy állnak szemben az illetővel. Tréfaság az egész. Aki látta azt a fizikai kísérletet, amely az átszívargás törvényét bizonyítja, az egymástól pergamen-fal által elválasztott kék és fehér folyadékkal, melyek közül a fehér okvetlenül megkékül bizonyos idő múlva, aki ezt látta, tudja, hogy a kiadóhivatalok kékek s a szerkesztőségek hiába fehérek, időjárával meg kell kékülniük. Ha a fizika ebben az esetben csődöt mondana, ha nem a fehérből válnék kék, hanem megfordítva: a szerkesztőség adná át színét a kiadóhivatalnak, akkor nemcsak a fizika mondana csődöt, hanem a lapüzlet is. Holott

a lapra szükség van, hogy megtudjam belőle véleményemet arról a darabról, amit tegnap este láttam: vagyis szükség van a lapra a kritika miatt. A megfizetetlen (nem mondom, hogy megfizethetetlen) kritika miatt. Mert akármilyen üzleti viszony van színház és napilap között, csak nem képzeli senki, hogy ez az üzleti viszony — legkevésbé is befolyásolná a kritikát? A kritikát nem a lap és nem a lap embere gyakorolja. Nem. Hanem az igazságos Isten, a Seregek Ura, aki még telefondróttal sem csatolódik a gyalgó földhöz, melyen igazgatók és kiadóhivatalok apró játékaik ártatlankodnak. S ha a prömier előtt harminczháromszor olvastam a színházi rovatban, hogy olyan nagyszerűt még nem láttam, amelyet látni fogok, a prömier után való reggelen ugyanott, ugyanaz a betű megmondja, hogy amit láttam nagyszerűnek, annál bárgyubbát és kellemetlenebbet még nem láttam — holnap hajnalig, mikor a fizetett kommuniké a nagyszerűséget restituálja. Mit csinállok, ha nem akarom, hogy e hirtelen változások föl ne dulják lelki életemet? felkötöm magam arra a spárgára, mely a szerkesztőséget a kiadóhivaltól elhatárolja. *Non omnis moriar*, kiáltok Horáciusszal. Nem, nem halok én meg, mert e spárga gyöngye: el fog szakadni a sulyom alatt.

Gábor Andor.

Az első premiér. *Byezeda ur*. A szinigazgatók figyelmesek. Soha se hoznak zavarba a kezdő darabbal, megengedik a publikumnak, hogy az első premier alatt ismerkedési estélyt rendezzen. Hol nyaraltál, hogy vagy, de légtél. Nem mondom el most, találkozunk az első premieren, ott majd elbeszélgetünk kicsit. Nézd csak ez a színész nő megsoványodott, az ott meghízott a tengerben, a lidői homokban. Nagyszerű drámai esemény. *A Magyar Színház Friedmann A.* bécsi író bohózatát mutatja be. A célnek nagyon megfelel. Ha elmulasztasz egy felvonást, nem baj. Kettőt, az se. De azért mind a hármát meg lehet nézni. Egy gyám körül forog a táncz; gyorsan, elmésen; minden öt perczen elcsattan egy viccz. Nem tudom, ki ez a *Friedmann A.*, de azt következtetem mégis, hogy *Heltai Jenő* zseniális író, mert úgy megtalál egy rossz csizmát, hogy vadonatújnak látszik. Milyen bájosak az ő budapestiségei és akart germanizmusai. És milyen jó *Molnár László*, milyen jó és finom *Boross*. Ha elveszszük az előadásból *Heltai Jenő* kedves munkáját és a színészeket, akkor semmi se marad *Friedmann A.*-ből. Legfeljebb egy gyám-viccz. Ami csak egy fokkal jobb az anyós-viccznél.

Művészet.

Der blaue Reiter.

A kék lovag egy vaskos kötet fedelén lovagol élénk, a kék lovag, ha ugyan ki merem ilyenképpen mondani a »Der blaue Reiter« lefordított értelmét. Nem egészen könnyű és bátorságos dolog ugyanis régi és megállapodott fogalmakkal közeledni a kék vitézhez, aki merész és kegyetlen karddal támad éppen a régi és megállapodott fogalmakra. Lehet, hogy felsülök, mert kisül, hogy nem is tudom kicsoda a »Der blaue Reiter«, mert a szavak, a fogalmak, a külső jelek és formák az ő esetében mást jelentenek, mint amiről

nekem tudomásom van. Ám ne legyünk gyávábbak, mint a »Der blaue Reiter« és ha ő az új megjelölésekkel támad a régiak ellen, védekezzünk a régiakkal az újak ellen. Amugy is ez az egyetlen mód, amelylyel hozzáférhetünk a kék lovaghoz, aki az említett könyvtáblán felénk lovagol, maga után vezérelve a piktorok, a modern, forradalmi piktorok egész seregét. Itt vannak mind a híresek és hírhedtek, az ecset »enfant terrible«-jei, a Lachzimerek hősei, a kubisták, futuristák, az orosz primitívek és mindenekfelett: Kanelinsky és Franz Mare, a kék lovag leghívebb csatlósai, akik a seregét a lovag után vezetik s akik túl vannak mindenben, ami előttük forradalmiak, különösnek és újnak látszott. Ők a legújabbak és legszélsőbb forradalmárok, ők, akik életre ébresztették a kék lovagot, akik kiadták az új művészetről szóló könyvet, amelynek fedelén ott lovagol a kék lovag, — ha a szemünkben és a megfigyelőképességünkben még bizni lehet, nyilván Szent Márton, aki a köpenye felét odaadja a koldusnak. A koldus azok mi vagyunk — Önök és én, tisztelt olvasóim, — a köpenydarab pedig, amelylyel most már takarózhatunk, ha úgy tetszik, az új művészet, amelyet a fent említett különböző uraktól, s illetve a kék lovagtól, az új művészet szimbolumától kaptunk ajándékba.

A fennhéjázó gesztus, amelylyel a kék lovag csatlósai ezt a ruhadarabot felénk hajtják, mindenestre kísértetbe hoz, hogy visszahajtsuk és a kegyelmes pózra nyelvöltögető csufolódással azt feleljük klasszikus rövidséggel, hogy: humbug. De ez a válasz, bármilyen csábító is, nem szabad; ez a válasz a művészet kérdéseiben sohasem szabad; magunk ellen vétenénk vele. Mert sohasem tudhatjuk a dolgok komoly és mérlegelt megfontolása nélkül, vajjon nem bennünk van-e a hiba. És ha bennünk van: hogyan bocsátjuk majd meg magunknak a csufolódást akkor, ha beláttuk, hogy bennünk van? Sok ember, piktorok, írók, zenészek harcias, küzdő hévvel, az elszántság fegyverzetében közeleg felénk és egy új művészetet prédikál. Egy egészen új művészetet, egy nagy felszabadulást, értékeknek, szépségeknek hihetetlen nagy megsokasodását; vajjon mennyi az igaz benne? Vajjon a megdöbbenés, az elálmélkodás, amelylyel az első pillanatra fogadjuk a képeket, a rajzokat és Kanelinsky ur írásait, mindig jogosult marad vagy lehetséges-e, hogy valamikor gyerekesnek, korainak találjuk és szégyelni fogjuk? Vajjon meddig fog élni a kék lovag?

Vajjon meddig fog élni? Most páncélban, sisakban, harci készséggel toppant elénk, a kardjára üt és büszkén harsozja, hogy övé a jövő. Az elkövetkezendő szépség, az, ami még nem volt, az egészen és fentartás nélkül új. A jámbor és gyanutlan néző megpillantja ezeket a rendszertelen, össze-vissza hányt színeket, vonalakat, megdöbben vagy káromkodik. De a kék lovag nem hagyja magát. És fölényesen kitanit, körülbelül ilyenféle beszédekkel: A művészetben igazán mellékes a forma és a tartalom, a lélek, a benső dolgok a lényegesek. A forma csak kifejezési eszköz, amit kifejezni akarunk, amit a közönséggel közölni akarunk, a művész pszichéjének vágyai, hangulatai, érzései: ezek a fontosak. Ezeknek közlése a művészet. De kicsoda és hogyan adhatja fél a művésznak, hogy milyen formákat használjon a kifejezés eszközéül? Azon már régen túl vagyunk, hogy a kifejezésnél litteraire elemekre volna szükség, a nézet értelmétől vagy értelmetlenségétől tehát bátran el lehet tekinteni. De maga a forma éppen úgy nem fontos, mint a litteraire tartalom, a forma lehet szép vagy nem szép, lehet akármilyen, mindegy, mert a forma nem önmagáért való, hanem egyedül mint a lelki közölni való

hordozója, közvetítője létezik. És mint ilyenek, nincsen más mértéke, mint az, vajjon ki tudja-e fejezni a lélek érzéseit avagy sem. Ennek a megítélésére azonban egyedül a művész hivatott s a forma megválasztásában nem kötheti őt semmi. Ennélfogva ostobaság minden szabály, elavult dolog — kubisták geometrikus törekvése, mesterkelt a futuristák fantasztikus elmélete, mert még mindig megköti az alkotást, a kék lovag hívei szabadon használják a formákat úgy, ahogy akarják, sujet nélkül, artisztikus elrendezés nélkül, úgy, amint azt ők a belső szükség nyomása alatt érzéseiknek kifejezésére szükségesnek tartják. Akinek nem tetszik, tegyen róla. Ez az új művészet és ez a művészet, ez az a darab meleg posztó, amelyet a kék lovag az emberiségnek, ennek a szabályok és konzekvenciák ridegségében didergő koldusnak odahajít. Takarózzék vele, ha tud.

De nem tud. Az emberiség számára ez a darab köpeny egészen hasznavehetetlen és a kék lovag a maga megszületésekor már magában hordja a halál csírát, akármilyen szépen hangzik is Kanelinsky ur theóriája. Szépen hangzik, de nem igaz. És éppen a theória buktatja meg ezt a pikturát. A theória árulja el, hogy a kék lovag tulajdonképpen meztelen és nincsen mivel takarnia azt a bizarrságot, amely az elszörnyedésünket vele szemben kiváltotta. És a theória ad nekünk bátorságot ahhoz, hogy a szegény lovagnak rövid életet jósoljunk. Az elszörnyedés önmagában véve még nem, mert az elszörnyedés a laikusok gyakori dolga és sokszor igazságtalan, nagyon sokszor igazságtalan. Az elszörnyedésben nagyon ritkán lehet bízni, talán csak akkor, ha a megdöbbenő új törekvést egy hamis és indokolatlan theória próbálja támogatni. Ez pedig a kék lovag esete. A theória hamis. Mert a művészet nemcsak a művész dolga, hanem az egész emberiségé. A művészet mindenestre az érzések és hangulatok közlésének vágyából fakadt, de éppen ezért a közlés módjait, a kifejezés eszközeit a művész nem választhatja szabadon, mert akkor nem tudja magát többé megértetni. A művészet nem máról holnapra való jelenség, hanem az emberiség egész életén keresztül folytató, növekvő, organikus fejlemény. És megvannak a maga törvényei egészen mélyen az ember idegrendszerében. A lélek és a külső formák közötti viszony fejlődött, kibővült, terjedelmesebb lett, de azért alapjában véve mindig határozott maradt. Mert a szépek megértése, a műélvezés, mint fiziológiai és pszichikai folyamat csak bizonyos formák és színek összhangja, együttese következtében áll be s éppen ezeknek a formáknak és színeknek érzéskeltő tulajdonsága nevezetetik artisztikus értéknek. S ezen az artisztikus értéken nem lehet változtatni. A sujet-et el lehetett dobni, mert az nem tartozik a művészet lényegéhez, az artisztikus érték ellenben elmaradhatatlan. A kék lovas híveinek műveiből pedig hiányzik az artisztikus érték. Ránézünk a képekre és nem is érezzük azt az érzést, mint mikor egy képet nézünk. Nem kelt bennünk semmi műélvező érzést, mert nincsen benne artisztikum. És ezért hiábavaló minden theória. A művész akarhat, amit akar, a közönség sohasem fogja tudni, hogy mit akar. És ez a »Der blaue Reiter« végzete. Trombitál, a leggyönyörűbb áriákat fujja, de nem hallja őtet senki, mert a trombitájának nincsen hangja.

Jean Preux.

Glück Frigyes. A krónikás nagyon örül, amikor a magyar kultúra lassu történetébe ezt a hirt feljegyezheti. Glück Frigyes egy nagyértékű evőeszköz-gyűjteményt ajándékozott

Uriasszony csakis Brázay-féle Salus pipereszappant használ!

az Iparművészeti Múzeumnak. A krónikás kétszeresen örül, amikor ezt a hírt feljegyezheti. Először, mert az Iparművészeti Múzeum nagyon reá van szorulva az ajándékokra, másodszer, mert Glück Frigyes most nem is először ajándékozott és ez az újabb úri cselekedete megint megerősíti azt a finom harmoniát az ő privát passziói és a közérdek között, melyet a krónikás már régen bámul. Mert szép és lélekemelő dolog az, ha valaki — gazdag és művelt ember — olyan passziókat űz, amelyekből a köznek haszna van. Ezt teszi pedig Glück Frigyes már évek óta. Az esztétikai műveltség és a gyűjtő-szenvedély ösztökéli nyilván, hogy összeszedje a régi iparművészet remekait; nemes, tiszteletreméltó szenvedély már önmagában is. A gyűjtő passziója ellenben a kielégülés pillanatában már véget ér, amint megvan a gyűjtemény, nem kell többé gyűjteni, az egoisztikus érzelmek elülnek. Megmaradnak ellenben az altruisztikusak, a gyűjtemény a nemzeté lesz, amelynek pedig nagyon is jól esik az ajándék, mert iparművészeti vételekre már bizony nagyon nehezen telik. A krónikás azonban nagyon irigylő Glück Frigyest, mert így egy csapásra két legyet tud ütni és pedig olyan módon, hogy erről az oldalról is és arról az oldalról is a maga nagy lelki nemességéről tesz tanubizonyosságot. Világos jelét adja annak, hogy mennyire él benne a szép iránti hajlam és érzék, kétségtelenné teszi azt is, hogy a gyűjtő-szenvedélyé egészen úri passzió és távol áll minden üzleti spekulációtól, végül pedig a hazafiságnak nobiles példáját mutatja. Az igazi, tettekben nyilvánuló hazafiságnak. Mert beszélni könnyű és írni is könnyű, de a nemzetet egyszerűre, sőt többször reális értékekkel megajándékozni mégis csak a legigazibb dolog. És így a krónikás örömmel konstatálja, hogy Glück Frigyes igazi gyűjtő és igazi hazafi.

Szinyei-Merse otthon. A sárosi erdők már őszi színeket játszanak, közeledik a vénasszonyok nyara, amikor a sárosi urak kis pörge kalapokban járnak a pirosas berkeket. Szinyei-Merse Pál fogta magát és hazament. Oda, ahonnan elindult, ahol mindig otthon maradt, ahol már neki ezen a világon a legszebb és a legjobb. A sárosiak szobrot csináltak neki, levették előtte a kalapjukat és dobogó szívvel, meghatottan ünnepelték. Mert hiszen lehet-e meghajlás olyan mély, ünneplés olyan igaz és meghatott, amelyet Szinyei-Merse Pál a sárosiaktól ki ne érdemelt volna? Mi mindnyájan, akik magyarok vagyunk, büszkéek vagyunk reá és kikiabáljuk az egész világnak, hogy ő is a mi náczióknak való. De hát a sárosiak? Hát azok, akik között született s akiknek egész szűkebb hazáját belevitte a művészet történetébe? Soha piktor nem volt olyan hálás jó fiu a maga pátriájának, mint Szinyei-Merse Pál, aki mint európai nagyság is sárosi ur maradt s mert ő maga nem maradhatott többé Sáros megyében, Sárosnégycét vitte magával Európába. Egész művészete a sárosi hegyek és rétek szines, enyhe világát ünnepli s mindaz a szépség, amely a geniejéből kisugárzott, a sárosi természetet vonta be csodálatos bájjal. Sáros megye az ő művészetén keresztül lett klasszikussá, örökké, Olaszországgá. Hát Sáros megyének igazán volt mit ünnepelni. És igazán szerencse, hogy Sáros megye Magyarországon van, mert különben még nagyon megirigyeltük volna a sárosiakat az ő nagy testvérük miatt. Így azonban hadd vegyünk mi is részt az ünneplésben, már csak azért is, hogy kifejezést adjunk a büszkeségünknek: nemcsak a sárosiaké Szinyei-Merse Pál, hanem a miénk is.

Öröm áll a házhoz, amióta 50 fillér egy Diana-krém, Diana-szappan, Diana-puder. Legfinomabb kézápolók, arcszépítő. Faluban, városban-mindenki csak Dianát használ.

IRODALOM.

Maeterlinck.

A hazájában lehet őt igazán megérteni. Azon a földön, ahol a vasut házak közt szalad, amelyek pirosak és gyerekek, mintha Richter-féle kőépitővel lennének kirakva, a gyeptímára nyírott, az erdők mélyek, de kulturáltak, a földből lépten-nyomon szökőkút és villamosság bugyog s az ember este összetéveszti az esthajnali csillagot egy virágkereskedés reklámtűzével. Alig füttyenthet a vonat, alig szalad kicsit a pirostéglás falak mellett, máris célhoz ér. Ezen a boldog, kulturált földön érdemes tétovázni. Nappal romokat látunk a vonat ablakából, kolostorokat, úri kastélyt, amelynek terraszán a ház urnője, a több-milliomos gombgyáros felesége némán és sápadtan himez. Este ijedezünk. Ismeretlen kis gyárvárosba érkezünk. A hámorok dübörögnek, égő ablakok néznek az éjszakába, munkásokkal találkozunk, akik az acetylen-lámpa fényénél megnőnek, a kormos homlokuk, az öklük a mesék óriására emlékeztet. Látunk aztán — alig tíz lépésre tőle — egy zárdát, amelyet épp most csuk be egy pap, régi, nehéz vaskulcsossal. A szél fuj, denevérek szállnak, megyünk az állomásra. Utközben egy családot bámulunk esti világításban. Egy villa mellett füttyül el a vonat, ahol lombok közé bujtatott lámpásnál vacsoráznak, a fekete körszakállas apa, az anya és a kis gyerek, tornaingben, egészséges arccsal, kövér karokkal. Tudjuk, hogy nem hattyukról és megmérgezett hercegnőkről suttognak. A kisfiu giinnáziumba megy, az apa azon töri a fejét, *haussera* vagy *baissera* dolgozzék-e. Jómódu belgák ezek és bizonyára jóévtágyuak is. Husos és puha körtéket esznek, aranyhaluskát s almabort és baráczkpálinkát isznak hozzá. Általában édes-szájuak, gazdagok és boldogok. A gyomruk és a szívük rendben van, kedvükre álmodozhatnak. Innen magyarázhatjuk, hogy e nyugodt és jómódu nép költői finomak és mélyek, esztéták, akik drágakövekről, aranyserlegekről s viloszinű selymekről írnak. Náluk ez éppoly természetes, mintha mi kénesgyufáról és rongyokról beszélünk.

Maeterlinck ezeket az embereket egy mitosz alakjaivá tette. Egy új biblia írója ő, aki a jelent és a hétköznapjainkat elmélyítette. Nincs szüksége a múlt bűvös perspektívájára. El tudja hitetni velünk, hogy a mi szemünk előtt folyik, nagyszerű, az ember jelentős, a lélek újra szent. A kert megint egy isteni színjáték tanuja, a régi paradicsomkert. Hiába parcellázta fel az új kultúra s ékesítette fel kavicsos utakkal, gyeptágyakkal és márvány-padokkal, ott ma is az élet misztériuma folyik s a lombok közt a halál várakozik. A viláimos-huzalok közt kuszik a kigyó, a tavon borzongó nyakkal usznak a legendás hattyúk, a lámpa a családi asztalon úgy ég, mint az oltár fénye. Mert minden fontos. Hogyha élünk

Alkalmi ékszer-árúk kaphatók: SCHÖN GÉZA *** Idelglenes helyiségében *** Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

akkor misézünk. Az evőeszközeink szertartási eszközök, egy áhitatos ceremónia eszközei. Hallgatunk, mosolygunk, a könyeink végzetes serpenyőkbe hullanak. Mindannyian — öntudatosan vagy öntudatlanul — a mély életet éljük. Nem kell dekoráció, lovagi és papi kosztüm, vért és pajzs, mindnyájan, akik itt vagyunk, lovagok, papok és hősök vagyunk. Egy ember szerepel név nélkül, az ember. A tárgyakat pedig hegedűhurokkal, messzire érző és messzire fájó idegekkel kötötte körül. Nem egy kutat látunk, hanem a kutat, a mély, a hüvös, a titkos kutat, az órát, a lámpát, a gyűrűt, a mese és az élet jegygyűrűjét. Amikor már minden elkopott és impotens írók étért ittak, hogy tüzesebben lássanak és új jelzőket találjanak egy asszony kék szemére, ő semmi újat se akart, mindent elfelejtett s a mai életünk formájában meglátta az ősi és örökké való életet. Szavai ujra szüzen buggyantak ki a tollából. Kevés szava van, kicsi a szótára, mint a bibliának. Az angol drámairól feljegyezték, hogy tizenhatezer szóval élt. Róla azt jegyezhetjük fel, hogy alig használ ezer szót. Azt mondja: csend, halál, mélység. Huszéves írói pályáján azonban egyetlenegy felesleges szót sem mondott.

*

Látták őt a rózsái és a méhei közt. Irodalmi riporterek keresték fel ravasz kérdésekkel; de róla, aki sohase élt a napoknak, az éveknek, a jelennek és sohase irt magáról riportot, semmi »érdekes«-t se tudtak mondani. Ma sem tudnak, mikor köztük van s a legragyogóbb litteratura ünnepli az ötvenéves író. Csak a felesége irt róla pár becses adatot. Azt, hogy sohase sietett, ölbetett kézzel várta meg a remekműveit, abbahagyta az írást, mint a gyerek a játékát. Nem »irodalmi ember«. Evez, gyalogol és a lámpájánál hosszanhosszan medítál. Külseje se a szokott költőé. A válla széles, a teste izmos, az arcza inkább egy angol diplomatára, vagy egy színészre vall, a szeme pedig egy félénk gyermekre. Mi csak azt tudjuk leírni róla, hogy senkinek sincs egészségesebb művészi pályafutása. Hogyha egy idegen csillag információt kérne rólunk, azt mondanánk, hogy volt egy katonánk, Napoleon, egy zeneszerzőnk, Beethoven, egy tudósunk, Kant és egy költőnk, Maeterlinck. Mielőtt ő irt, nem hittük, hogy az emberek olyan közelállanak egymáshoz. Az idegeink egyéni remegését nem mértük másra bizoni. Ő megtanított arra, hogy testvérek vagyunk. Forradalmi művészete ma már a klasszicizmus hüvös templomában kér helyet. 1890 augusztus 24-én Octave Mirbeau még ezeket írta egy vezércikkében: »Semmit se tudok Maurice Maeterlinckről. Nem tudom, honnan való és milyen. Hogy öreg-e vagy fiatal, azt sem tudom. Csak azt tudom, hogy nála nincs ismeretlenebb ember és azt, hogy egy remekművet alkotott, egy csodálatos és tiszta és örök remekművet, amely elégtendő lenne arra, hogy a nevét halhatatlanná tegye és áldják érte a szép és a nagy minden imádók. Azóta a neve melegcsengésű és sulyos, mint a fémek közt az arany.

K. D.

HETI POSTA.

Hoffmannsthal. Ugy tudjuk, hogy csak az Elektra, a Tizian halála s a Halál és a bolond van lefordítva magyarra. A többi nincs.

Az életasztalos munkái. Az életasztalos Önt bánatbölcsőben ringatta. *Nebich!* Egy sorral később a bölcsőből már sajka lesz. Azután arról mesél, hogy az élet-orsó nem perdül vigan s hogy az Élet-asztalosnál már készül az Ön számára a bánatkoporsó. Ön, ugy látszik, elvettette az attreccz. Ez nekünk tulontul modern.

Rohitsch. A bluz mindig hálás téma. Ezuttal is bevált. A többi kevésbé. Mielőbbi gyógyulást!

Miskolcz. Az Ön vigasztalan helyzetében igazán csak az égi Muzsa lehet a vigasztalója. Folytassa, ha alkalmilag valami sikerül, nem zárkozunk el a közlés elől.

Kolozsvár. Öngyilkos színész, Erősen megérzik, hogy melyik német kollégája inspirálta. A másik jön.

Felélő szerkesztő és kiadó tulajdonos: KISS-JÓZSEF.

Kitüntetés. Brand Sámuel (VI., Király-utca 16.) régi elismert czég az idej párisi, római és londoni nemzetközi kiállításon a saját készítményű fűző-(Mieder) és ernyőgyártmányokért a legnagyobb kitüntetésben, u. m.: aranyérem, oklevél és érdemkereszt részesült. Ez is bizonyítja, hogy ezen czég gyártmányai Magyarországon az első helyet képviselik. A czég mai számunkban foglalt hirdetését ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Az »Anker« élet- és járadék biztosító-társaság (magyarországi igazgatóság Budapest, VI. ker., Deák-tér 6., Anker-palota). 1912 július havában benyújtott a társaságnál 957 ajánlat 7,068.793 K biztosított összegre és kiállított 837 kötvény 6,221.031 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 2,317.259 K-át, elérics és elhalálozás folytán kifizetett 610.398 koronát. A január-július hét havi időszak alatt benyújtott 7237 ajánlat 55,517.727 K-ra és kiállított 6362 kötvény 48,666.103 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 15,217.733 K-át vételezett be a társaság, elérics és halálesetek folytán pedig 13,033.796 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1911 december 31-én 201 millió korona, biztosítási állomány 625 millió K, halálozások és esedékesség vált eléricsi biztosítások folytán a társaság fennállása óta 427 millió korona fizetett ki.

Óriási módon megkönnyíti a hölgyek női kézimunka-szükségletének beszerzését a most megjelent 280 oldalas képes árjegyzéke a 60 éve fennálló Wald Gyula Budapest, VII., Király-utca 21. czégnek, melyet kívánatra vidékre ingyen küld. Ezen árjegyzék magába foglalja a női kézimunkák előállításához szükséges összes kellékeket, azonkívül minden létező rajzolt, kezdett és készen himzett kézimunkákat, fehérnemű-himzéseket, himző-, kötő-, horgoló- és gyapjufonalakat, kézzel himzett Gobelin-képeket, függönyöket stb. feltűnő olcsó gyári áron.

A Rex-czipők kitűnő formájuk és igen kellemes külsejük által az egész országban tért hódítottak, ugy hogy aki kényelmesen akar járni s a csinos lábbelire sokat ad, csakis Rex-czipőt visel ma. Kaphatók 12 korona 50 fillér és 16 korona 50 fillér egységárban Deutsch Antal czégnél Budapest, IV., Kecskeméti-utca 19.

A női szépség titka, hogy a toilette-asztalról ne hiányozzanak a hírneves *Kriegner-féle Akácia-szépítőszerek*, mint a páratlan akácia-arczenőcs, akácia-puder és akácia-szappan, melyek kaphatók a Kriegner gyógyszerertárban, Budapest, Kálvin-tér (Baross-utca sarok). Postai szétküldés naponta.

A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenn-		
tartott nyilvános, három évfolyamu		
Női Felső Kereskedelmi Iskola POZSONYBAN		
Erelettség vizsgálat.	Állásközvetítés.	Internátus.
Erelettsőt kívánatra küld:		AZ IGAGTATÓSÁG.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.